

POREDBENI VENCI U HOMEROVOJ ILIJADI

Prikazano 29. I. 1951 na sednici članova Instituta SAN
za proučavanje književnosti i 21. III. 1951 na sednici članova
Antičke sekcije Istoriskog instituta SAN.

Kad Homer dve ili više poredaba, bilo one samo kratke ili samo razvijene ili jedno i drugo, niže jednu za drugom, onda nastaje poredbeni venac. Naučna književnost koja je obrađivala Homerove poredbe nije, koliko je meni poznato, proučavala poredbene vence, nego samo uzgred obraćala pažnju na njih.¹⁾ Pre mojih radova o Homerovim poredbama u našoj naučnoj domaćoj književnosti postoje o njima izvrsna tri rada, i to jedan Augusta Musića: *Gnomički aorist u grčkom i hrvatskom jeziku*, Rad Jugosl. akad. knj. 112 (1892) str. 22—23, i dva njegova učenika Nikole Majnarića: 1. *Poraba vremena i načina u poredbama Homerovim*, Rad Jugosl. akad. knj. 227, str. 231—331, i 2. *Najnovija tumačenja Homerovih poredaba promatrana s formalne i sintaktičke strane*, Šišićev Zbornik, str. 289—298. Predmet proučavanja u tim radovima pokazuju već njihovi naslovi. Imajući na umu da su i poredbeni venci jedna od najkarakterističnijih crta Homerova epskoga stila, rešio sam da ih podrobnije proučim u *Ilijadi*. Resultate svog proučavanja donosim u ovom radu, koji sam podelio na ova poglavlja: I Venci od dve poredbe, II Venci od tri poredbe, III Venci od četiri poredbe, IV Venci od pet poredaba, V Venac od šest poredaba, VI Venac od osam poredaba, VII Venac od devet poredaba, VIII Venac od trinaest poredaba i IX Zaključci.

I VENCI OD DVE POREDBE

I

Da bi iskušao vernost naroda u koju se ne uzda, Agamemnon se pred narodom u skupštini pretvara kao da je naumio vratiti se u otadžbinu; kad narod, kojega je dugo ratovanje već umorilo, to čuje, on odmah poleti lađama i stane se veseo spre-

¹⁾ Gleichnissketten dodiruje W. Schadewaldt, *Iliasstudien* 65; 93; 152, 3.

mati za odlazak. To narodno uzbuđenje Homer osvetljuje ovim venceŃm od dve opisne poredbe:

- 144 Ceo se zaljulja narod k'o na Moru Ikarskom oni
 Ńiroki talasi Ńto ih iz Divovih oblaka veljih
 146 dignu vetrovi Euro i Noto kad besno polete.
 147 Kao kad Ńestoki Zefir na nisku oranicu dune,
 te je uzljulja celu, i njeno se savija klasje:
 149 tako se zboriŃte celo uzljuljalo

(II 144—46, 147—49).

Narodno uzbuđenje, dakle, pesnik u prvoj poredbi upoređuje sa sliănom pojavom na moru, a u drugoj sa sliănom pojavom na kopnu.

2

PoŃto je izbrojao brodove, plemena i vojvode koji su s Agamemnonom doŃli pod Troju, pesnik nadovezuje pripovedanje na vojsku koju su vojvode rasporedile i uredile, i njihovo stupanje po bojnom polju slika jednom kratkom i potom jednom opisnom poredbom:

- 780 Oni su iŃli k'o oganj da zahvata celu ravnicu,
 781 pod njima stenjaŃe zemlja k'o Div kad gromovnik besni
 na Tifdeja srdit i Arimsku udara zemlju,
 pod njom je, govore ljudi, Tifdej zakopan leŃ'o:
 tako je zemlja silno pod nogama jeăala njihovim
 785 kada su hodili poljem i brzo se kretali napred

(II 780, 781—85).

3

Kad Menelaj primeti Parida gde se na ăelu trojanske vojske pribliŃuje ahejskoj, Homer ga upoređuje s lavom koji se nameri na plen:

- 13 K'o Ńto se arslan veseli kad na plen naiđe krupan,
 divlju kozu kad nađe il' jelena rogatog sretne,
 gladan je arslan, i sve bi da proŃdre, mada ga gone
 brzi lovaăki psi i s njima jaki mladiăi:
 tako se tada Menelaj povesimali, oăima svojim
 Aleksandra kad vidi bogolikog; s oruŃjem odmah
 29 s kola na zemlju skoăi da drskoje se osveti hulji.

Posle tri stiha u kojima se kaŃe da se Aleksandar uplaŃio i pobjegao, Homer, kao kontrast gornjoj opisnoj poredbi u kojoj slika Menelajevo pregalaŃtvo, nadovezuje opisnu poredbu u kojoj se crta kukaviăluk Paridov:

- 33 Kao u planinskom dolu kad kogod primeti zmiju,
odmah ustukne natrag, a kolena stanu mu drhtat',
sav u licu pobledi, i hitro se nazad povuče:
tako se Aleksandar bogolik Atrejeva prepadne sina,
37 te on među Trojance međ' ratnike ljute odbeži

(III 23—29, 33—37).

4

Odiseja kao besednika pesnik slika dvema kratkim poredbama:

- 216 Ali kad bi se za reč Odisej dovtljiv dig'o,
on bi pogled'o strmo oborivši na zemlju oči:
žezla ni pred sobom ne bi okret'o, a niti ozad,
219 no bi ga držao čvrsto na nevešta čoveka ličeć'.
220 Rek'o bi da je to čovek mrzdovoljast ili budala;
al' kad bi veliki glas iz prsiju pustio svojih
i prozborio reči pahuljicam' snežanim slične,
223 nijedan smrtnik tada s Odisejem ne bi se preo.

(III 216—219, 220—223).

5

Boginja Atena, u prilici junaka Laodoka, nagovara Pandara, koji služi u Prijamovoj vojsci neka izbaci strelu na Menelaja, pa će se time proslaviti. Pandar je poslušao, ali Atena Menelaja odbrani od strele. Da tu odbranu življe pretstavi, pesnik se služi ovom slikom:

- 127 Nisu, Menelaje, tebe napustili blaženi bozi
besmrtni; tada prva plenjačica Divova ćerka
preda te stade i od oštrdrtke odbrani strele;
ona je od kože tvoje otklonila, kao što mati
131 odbija muvu od čeda što spava blaženim sankom

Posle devet stihova u kojima se izlaže kuda je boginja navela strelu, i kako je strela Menelaja, ipak, ranila, pesnik oblikovanje Menelajevih kukova krvlju osvetljuje slikom koja sa gornjom čini celinu kao venac:

- 141 Kao kad Meonka koja il' Karanka grimiznom bojom
obliva slonovu kost za ukras obrazu konjskom,
i to u odaji leži, a konjici željkuju mnogi
sa sobom da ga odnesu, al' kralju je dvojaka gizda:
nakit njegovu konju i dika jošte vozaru:
tako se kukovi tvoji, Menelaje, obliše krvcom,
147 lepe golenice tvoje i gležnji pod njima krasni

(IV 127—131, 141—47).

6

Kad Agamemnon primeti Nestora kako sokoli svoje borce, obraduje se i ovako mu progovori:

- 313 Kakvo je, starče, srce u grudima tvojim — e tako
314 nekā te kolena služe i snaga ti stamena bude.

A Nestor mu odgovara:

- 318 I ja bih, Atrejev sine, onakav hteo da budem,
kakov sam bio kad ubih Erèutalijona divnog!
(IV 313—14, 318—19)

7

Kad Eneja ubije dva Ahejca, Orsiloha i Kretona, pesnik njihovu smrt opisuje dvema poredbama, od kojih je prva, razvijena, dana u protasi; a druga, kratka, u apodosi:

- 554 Kao što lavića dva na vrsima visoke gore
othrani lavića majka u gorskoj dubokoj česti:
grabeći goveda ljudma i prefile ovce i koze,
torove pustoše oni dok najzad junačke ruke
558 i njih obadva negde oštricom ne pogube mednim:
559 tako Enèja smače i obadva ona junaka,
560 i od njegovih ruku k'o visoke sruše se jele
(V 554—58, 559—560).

8

Stupivši na kola Diomedova, boginja Atena potstiče Diomeda neka kopljem rani Areja, a Arej strašno jaokne i odmah se vraća na Olimp. Njegov jauk i odlazak na Olimp slikaju ove dve opisne poredbe:

- 859 a jaokne medeni Arej,
kōliko ume da devet il' deset hiljada ljudi
zaviče u ratnom času kad zameću svađu i borbu.
Tada Ahejci svi i Trojanci drhtati stanu
863 od straha, koliko Arej nezasitni jaokne ratnik.
864 Kako zemlja i vidik potamne od oblaka mračnih
kad pripeka mine i žestok se podigne vihor,
Diomédu se tako učinio medeni Arej
867 kada se s oblakom on u široko dizao nebo
(V 859—63, 864—67).

9

Parid, oštro ukoren od Hektora što ga nema u borbi, uzima oružje i polazi za Hektorom; njegov polazak slikaju dve

poredbe od kojih je prva, razvijena, dana u protasi, a druga, kratka, u apodosi:

- 506 Kao što postalac konj, kad ječma se nazoblje vezan,
 rastrgne oglav i poljem odleti, sve topot ga stoji,
 jer je obik'o da se u reci lepðtekoj kupa,
 gizdav, a glavu drži visoko, na obe mu strane
 griva niz grebena pada, te sija lepotom i snagom,
 511 brzo ga odnose noge na obična mesta i pašu:
 512 tako i Parid, Prijamov sin, sa Pergamske kule
 513 siđe blistajuć sav u oružju svome k'o sunce

(VI 506—11, 512—13).

Ovo Homerovo upoređivanje junaka s lepim konjima značajno je po tome što je ono iz epopeje prešlo u helensku liriku. Alkman, na primer, u jednoj svojoj parteniji jedre i cvetne lakonske lepotice, pevačice svoga hora, poredi s venetskim, skitskim i lidskim omicama. Anakreont, pak, jednu neiskusnu devojku Tračanku zove tračkom ždrebicom, kojoj treba vešt krotilac i uzdodrža.

10

Da bi se već jednom rešila borba, Hektor, po naređenju Ateninu i Apolonovu i po savetu Helenovu, reši da izazove na megdan najveće ahejske junake. On stane na sredinu između jedne i druge vojske, i pre no što će učiniti svoju ponudu, borci se smire na obema stranama, a Atena i Apolon u vidu dvaju kobaca sednu na bukvu. Njihovo sedanje i držanje vojski crtaju dve poredbe:

- 58 Tada Atena i s njome Apolon sa srebrnim lukom
 stvore se kopcima slični po liku i kao te ptice
 sednu na visoku granu na bukvi munjðbije Diva
 da se vesele ljudma, a redovi sedahu gusti,
 62 na njima štitovi sjahu i koplja i šlemovi njihni.
 63 Kako se vali po sinjem lelujaju moru kad Zefir
 počne da duše, te celo pod njime zacrni se more,
 65 takvi su redovi bili u trojske i ahejske vojske

(VII 58—62, 63—65).

11

U XI-om pevanju, Agamemnon se veoma hrabro bori i ubija mnoge trojanske junake, Bijenora, Oileja, Isa, Antifa, Pisandra, Hipoloha, i jednako sekući ide dalje. Njegova junaštva, po kojima je pevanje i dobilo ime *Agamemnonova aristija*, pesnik crta vencem od dve opisne poredbe, između kojih se, u devet stihova, prikazuje trojansko bežanje:

- 155 Kao kad pustošnik oganj zaokupi mrčavu gustu,
 punu drveta, a vetar od stabla do stabla ga vitla,
 od te ognjèvite sile i stabla stubòkom se ruše:
 tako je Atrejev sin Agamemnon obarao glave
 kada su bežali Trojci, a između redova bojnih
 mnogi vitkošije konji tropòtaše s kolima praznim
 sami bez svojih vozàra nezàzornih, koji po zemlji
- 162 ležahu, jastrebu mnogo prijatniji nego li ženi.
- 172 Jedni po polju bežahu još k'o goveda krdo
 što ga čitavo arslan razagna Ÿ doba gluho,
 ali nesreća preka tek jedno goveče stigne,
 koje arslan uhvati najpre i zubima jakim
 slomi mu šiju, pa krv i utrobu guta mu celu.
 Tako je Atrejev sin Agamemnon gonio one
- 178 svagda rušeći zadnjeg, a ostali bežahu dalje.

(XI 155—62, 172—78).

12

Trojanci su Ahejce potisnuli iza bedema. Hektora koji ih sokoli da preskoče jarak slikaju dve poredbe: kratka i, posle ove, razvijena:

- 40 On se boraše hlabro, k'o i pre, sličan oluji.
- 41 Kao kada se negde međ' lovcim' i lovačkim psima
 nahodi lav ili vepar i svojom prkosi snagom,
 lovci Ÿ red se zbiju i òd reda naprave bedem,
 zatim nà zverku mnoga iz rùkù bacaju koplja,
 ali se smeono srce u lava il' vepra nē boji
 niti se plaši, no sam od hlabrosti pogine svoje,
 mnogo se okreće on i lovačku napada četù
 i kud se pravce zalèti, tu lovački red se povúče:
 tako je Hektor u gužvi sokolio drugove svoje
 neka preskoče jarak

(XII 40—41, 42—50).

13

U borbi oko bedema niti Ahejci mogu da odbiju Trojance od bedema niti Trojanci mogu bedem da prolome i otvore prolaz brodovima. Jednakost te borbe daje povoda za ovu opisnu poredbu:

- 421 K'o što se čoveka dva zbog razdela gložiti stanu,
 mere u rukama držeć', na ortačkoj oračoj zemlji,
 na malom proštoru oni za jednak se prepiru deo:
 tako su njih branici razdvajali; preko branika
 jedni drugim na grudma raskidaju govede štite,
- 426 lepo okrugle štite i lake šitove male.

Navedenom poredbom završava se prikazivanje borbe u kojoj se od Ahejaca ističu Teukar i Ajant, a na trojanskoj strani Sarpedon. Posle tri stiha u kojima se kaže kako su mnogi u borbi stradali, druga opisna poredba otvara prizor borbe u kojoj će Hektor naposljetku velikim kamenom probiti vrata na bedemu:

- 430 Svugde se već branici i kule s obadve strane
junačkom obliju krvlju, i ahejskom krvlju i trojskom.
Ali ni tako Trojanci ne mogoše odbit Ahejce;
Kao što poštena prelja za nadnicu merila drži,
uzima pōtêg i vunu i nâ obe poteže strane
jednako mereć da bednu za dečicu zaradi platu:
tako je jednako bitka i borba treptala njihna,
437 dokle ne dade Div obilniju Hektoru slavu

(XII 421—26, 430—37)

14

Pre no što će Posidon, u *Borbi kod lađa*, ohrabriti oba Ajanta, trojanski napad prikazuju ove dve kratke poredbe:

- 39 Podobni ognju ili oluji Trojanci u skupu
zalud su pomamni išli za Hektorom, Prijamu sinom
(XIII 39—40).

15

Kad Hektor uzalud pokušava da probije ahejski bojni red, od trojanske vojske pogine Imbrij, Prijamov sin od inoče Medesikaste. Kad su došli Ahejci, on se vratio u Troju. Njegov život kod Prijama prikazan je jednom kratkom, a njegova pogibija opisnom poredbom:

- 176 Beše kod Prijama; ovaj k'o svoju ga voleo decu.
177 Njega sin Telamonov pod uho velikim kopljem
zgori i koplje izvuče, a Imbrij padne k'o jasen,
koji na vrhu planine što sa svih vidi se strana
među potsečen zemlji sa nežnim spušta se lišćem:
181 tako se sruši, a sjajno na njemu oružje zvekne
(XIII 176, 177—181).

16

Gornji prizor borbe u kojoj Hektor uzalud pokušava da probije ahejski bojni red, i u kojoj od trojanske vojske pogine već pomenuti Imbrij, koga potom ponesu oba Ajanta, a od ahejske Amfimah, završava se razvijenom u protasi a zatim kratkom poredbom u apodosi. Obe poredbe prikazuju sudbinu mrtvog Imbrija:

- 198 Kao što lava dva od pasa oštrijeh zuba,
 ugrabe kozu te je kroz šipražje gusto ponèsu,
 iznad zemlje je oni visðko u raljama drže:
 Ajanta dva pod oružjem plenjahu tako u visu
 202 Imbrija; ovome Ojlejev sin, zbog Amfimaha gnevan
 glavu odreže tada od gojenog vrata i potom
 204 njima se obrne i nju k'o loptu kroz gomilu hiti
 (XIII 198—202, 202—04).

17

Dok traje borba kod lađe, bog Posidon zaseni sjajne oči Alkatoju, Anhisovu zetu, i tako ga je Idomenej mogao da ubije. Alkatojevo mirno stajanje slikaju dve kratke poredbe:

- 436 Jer nit' mogaše natrag utèci, a niti umaći
 nego k'o uspravni kamen il' drvo što lista visðko,
 on je nepomično staj'o, i kopljem ga rani sred grudi
 439 smeoni Idomenej
 (XIII 436—39).

18

Kad je Idomenej pogubio Trojanca Alkatoja, Enejina zeta, krene na Dejfoba, ali ovaj se povuče i ode Eneji te ga pozove neka pođe braniti zetovo telo. Eneja ga poslušša, i time se otvara nov prizor, koji pesnik otpočinje dvema poredbama, napre kratkom, a potom razvijenom koja kratku dopunjuje:

- 468 Tako mu reče i srce u grudma mu gane, — Enèja
 na Idomèneja tada potrči veðma sukoba željan.
 470 Al' Idomèneja strah ne osvoji kao dečaka,
 471 nego stane k'o vepar u gori što ù snagu svoju
 hrabro se uzda, te negde na samotnu prostoru čeka
 veliku četu lovaca, a sav mu se kostreši hrbat,
 oči mu sevaju ognjem, a zube naoštrava svoje,
 rešen da odbrani sebe od pasa i od lovaca:
 476 tako počeka on, ne pobegne kopljanik slavni
 (XIII 468—70, 471—76).

19

Trojanci koji idu za Enejom pored se s ovcama koje idu za ovnom prehodnikom. To pesnika potseća na radost koju oseća pastir, a s tom se radošću poredi radost koju oseća Eneja:

- 489 S druge pak strane Enèja drugarima povikne svojim,
 Parid i Dejfbob to behu i s njima još divni Agénor,
 koji su trojanskoj vojsci starešine bili, i borci
 za njima krenu k'o ovce što s paše na pojilo idu

- 493 prehodnik ovan kad pođe — a pastir se raduje tome, —
 tako se u srcu svome Enèja radov'o mnogo,
 495 videvši veliku silu gde za njim u borbu nagrnu
 (XIII 489—93, 493—95).

Ovde se, dakle, druga poredba gotovo nesvesno razvija iz prve.

20

Kad je od koplja Dejfobova pao Askalaf, beotski vođa iz Orhomena, stanu se oko njega otimati Dejjob i Merion, sin Molov, saborac Idomenejev. Merionovo držanje u tom otimanju crtaju dve kratke poredbe:

- 528 Dejjob blistavi šlem Askalafu ugrabi s glave,
 ali skoči Merion na Areja hitroga nalik,
 te mu u mišicu koplje zabode, a cevasti zvekne
 šlem i Dejjobu on iz ruku na zemlju padne;
 ponovo skoči Merion, brzòkrilu jastrebu sličan,
 te on Dejjobu koplje iz mišice ozgo izvuče
 (XIII 528—31, 532—33).

21

Kad Hektor ne može napred, te se po savetu Pulidaman-tovu povuče da se dogovori s drugima, on na levom krilu nalazi samo Parida još neranjena, pa onda oba krenu u sredinu u najljući pokolj. Da njihov polazak življe pretstavi, pesnik se služi dvema poredbama, od kojih je prva opisna u protasi, a druga, koja dolazi neposredno posle nje, u apodosi, kratka:

- 795 Oni krenu k'o besna olúja i vetrovi teški
 što ih na zemlju nagnao grom egidònoše Diva,
 s golemom hukom se sruče na pučinu, silni se vali
 po moru šumnome stanu da valjaju, pa se k'o greben
 nakrivo penju čas jedni, čas drugi, a pena se beli:
 tako i Trojci sad jedni, sad drugi čvrsto zbijèni
 blistavi òd medi svoje za vođama kretahu svojim.
 Sve ih je vodio Hektor, ljudòmori Areju sličan
 (XIII 795—801, 802).

22

Kad Ajant, pri kraju XIII-og pevanja, poziva Hektora na boj i podruguje se njegovu nadanju da će uništiti ahejske vođe, Hektor mu odgovara:

- 824 Ajante, brbljivče ludi, o hvališo, šta ti to reče?
 Ej da sam tako Divu što egidu nosi potòmak
 u sve vekove, tako da me porodila gospođa Hera,

- 827 i da sam poštovan k'o Atena, i bog Apolon,
kao što današnji dan pogibiju donosi tešku
829 svima Argejcima!

(XIII 824—29, 827).

Ovaj venac je, dakle, venac po tome što se u njemu u poredbi nalazi poredba.

23

Kad Hektor kamenom pogodi Ajanta, i Ajant uzima kamen i pogodi Hektora. Ajantovo gađanje kamenom i Hektorov pad od udarca slikaju dve poredbe, od kojih je prva kratka, a druga opisna:

- 410 Za podlogu lađama onde
kamenja ležase mnogo pred nogama vojsci, on digne
jedan i Hektora njime u štitov udari obod,
uz vrat, zavrti njega k'o čigru, i Hektor se sruši.
Kao što dub od udarca Divova s korenjem pada,
te se iz njega diže strahovit sumporov miris,
nema smeono srce ko pride i vidi izbliza,
jer je užasan grom kad veliki udari Dive:
tako se junački Hektor u prašinu brzo skotrlja

(XIV 410—13, 414—18).

24

Kad je Hektor u borbi klonuo, Apolon ga zadahne snagom i odvede natrag u borbu, i Trojancima se vrati sreća. Kakvo je Hektorovo pregalaštvo i kakvo je napredovanje Argejaca kad gone Trojance a kakav im strah kad primete Hektora, to pesnik crta ovim opisnim poredbama:

- 263 Kao što postalac konj, kad ječma se nazoblje vezan,
rastrgne oglav i poljem odlazi, sve topot ga stoji,
jer je obik'o da se u reci lepðtekoj kupa,
gizdav, a glavu drži visoko, na obe mu strane
griva niz grebene pada, te sija lepotom i snagom,
brzo ga odnose noge na obična mesta i pašu:
tako i Hektor noge i kolena okrene hitra
270 potstičuć konjike u boj, kad sasluša reči božanske.
271 Kao što divlju kozu il' jelena vitih rogova
gone belðzubi psi i ratari što na polju žive,
zverku visoka hrid il' šuma gustolista krije,
onima suđeno nije da divljač ulðviti mogu;
tada na njihovu graju dugðgrivi arslan im na put
bane i rastera lovce na lovinu pohlapne vrlo:
tako su išli Danajci u četama jednako napred,
budući mačevima i dvortnim kopljima svojim:

- al' kad Hektora vide gde hita u redove bojne,
 280 svi se uplaše oni, i srce im ù pete padne
 (XV 263—70, 271—80).

25

U borbi kad Trojanci nadvlađuju, i ahejski se brodovi nalaze u opasnosti, Antiloh, Nestorov sin, ubije trojanskog junaka Melanipa, ali tek što je pristupio da mu skida oružje, mora po-beći kad se pojave Trojanci. Kako on pristupa i kako se potom povlači, to crta venac u kome jedna poredba crta njegov napad, a druga, kao kontrast napadu, njegovo bežanje:

- 579 Na njega skoči Antiloh k'o pseto što nã lane skače,
 na lane što ga je lovac pogodio kada je ono
 s ležaja krenulo svoga, i njemu razglobio ude:
 tako, Melanipe, na te Antiloh smeoni skoči,
 da bi oružje skin'o, al' divni ga primeti Hektor,
 584 te mu dođe u susret kroz kreševo trčeći bojno.
 585 Ne smeđe dočekat njega Antiloh, megdandžija brzi
 nego bežati nagne k'o zverka što učini pokolj,
 pored goveda zakolje psa il' pastira te beži
 dok se još skupili nisu junaci u gomilu mnogu:
 pobegne tako i Nestorov sin, kad Hektor i Trojci
 590 grajuć' gromovito stanu izmetati strelice ljute
 (XV 579—84, 585—90)

26

U očajnoj borbi Ahejci su naposljetku morali da uzmaknu za prvi red lađa. Ajant skače s krova jedne lađe na krov druge i neprestano ih opominje na otpor, ali bez uspeha, i zato Hektor skoči na jednu lađu. Ajantovo skakanje po krovovima lađa i Hektorovo uskakivanje u jednu lađu crta se ovim vencem:

- 679 Kao čovek što vešto na konjima jahati ume,
 te je četvoro konja od mnogih zajedno svez'o,
 on ih iz polja krene i gradu ih velikom goni,
 širokim putem, a njega mnogobrojne gledaju žene
 i ljudi mnogi, a on sve jednako smotreno goni,
 s jednoga na drugog skače na smenu, a oni mu lete:
 tako je skakao Ajant na krovove lađama brzim
 praveći korake duge, a glas mu je stiz'o do etra.
 Strašno je vik'o Danajce i sve ih opominj'o stalno
 688 svoje šatõre da brane i brodove. Ali ni Hektor
 nije u metežu ček'o med Trojcem što se pod jakim
 oklopom bore, nego k'o orao sjajni što ume
 jurnut na krilata jata uz reku što griskaju travu,
 na guske, ždralove il' dugõvrate labude one:

tako nasrne Hektor na jednu mrkòkljunu lađu
 pravce skočivši u nju, a Dive ga napred većma
 695 silnom potisne rukom. i vojsku osòkoli s njime
 (XV 679—88, 688—95).

27

Dok Ahejci s teškom mukom odbijaju Trojance od lađa, Patroklo dolazi Ahileju da ga moli ne bi li ga pustio u pomoć Ahejcima. Kako mu on pristupa, i kako ga Ahilej dočekuje kad ga primeti, to prikazuje venac kojim se i otpočinje XVI-o pevanje, *Pesma o Patroklju*:

- 1 Oko pokrite lađe junaci se borahu tako,
 a tad Patroklo priđe Ahileju, ljudi pastiru,
 tople roneći suze k'o izvor-voda dubòka,
- 4 koja sa hridine strme tamnòteku izliva vodu.
- 5 Kad ga primeti brzi Ahilej, stane ga žaliti,
 besedu otpočne s njime i krilate prozbori reći:
 „Šta si se, Patroklo, usplak'o to k'o devojče ludo,
 koje za materom trči i zã skut je hvata i moli
 da ga u naručje digne, i ustavlja, a njoj se hiti,
 plaćući pogleda na nju, dok ona ga ne uzme sebi:
- 11 njemu si, Patroklo, sličan kad umilne prosipaš suze!“
 (XVI 1—4, 5—11).

U ovom pevanju pesnik izlaže dirljivu tragediju Ahilejeva druga Patrokla, koji s Mirmidoncima rastera Trojance i ubije Sarpedona, ali ponesen uspehom, zaboravi Ahilejevu opomenu da se odmah vrati čim Trojance odagna od lađa, te poleti prema gradu i pokuša da se popne na bedeme, ali ga Apolon odgurne; još mu pođe za rukom te pogubi Hektorova uzdodržu Kebriona i još gdekoje junake, ali u borbi za mrtvoga Kebriona rani ga Euforb a Hektor ubije. Potom nastaje borba oko njegova tela. Patroklove suze u početku *Patroklije* kao da su i pesnikove suze nad tragičnom sudbinom Ahilejeva najboljega druga, jer da ga je pesnik naročito zavoleo, vidi se i otuda što se on u ovom pevanju sedam puta služi apostrofom na njega (st. 20, 584, 693, 744, 787, 812, 843).

28

Kada Trojanci vide Patrokla u Ahilejevu oružju, pomisle da je to Ahilej, i vrlo se preplaše, a Patroklo sa svojim Mirmidoncima udari na njih i potisne ih od brodova. Izlaganje toga napada pesnik završava ovom poredbom:

- 352 Kao grabèžljivci vuci kad na jagnjad udare slabu
 ili na jarad te ih iz čitavog izvlače stada,
 što se raspe po gori zbog nehati njihna pastira,
 a kad oni to vide, na plašljive navale stvore;
- 356 tako Danajci jurnu na Trojce.

Posle šest stihova u kojima se kaže da je Ajant hteo da kopljem pogodi Hektora, ali se ovaj, videvši da se bojna pobeda okrenula, vešto povlačio, otvara se nov deo borbe, u kojoj će Trojanci doživeti poraz kod nasipa, ovom poredbom:

- 364 Kao s Olimpske gore što oblak iz blistavog etra
ide u nèbeski prostor, kad razastre Dive olúju:
tako se uscikću Trojci i od lađa tada potrče,
367 više ne idahu nařrag u redu (XVI 352—56, 364—67).

29

Kada je Patroklo navukao na se oruđe Ahilejevo, on oslobodi lađu i ugasi oganj. Najpre zametne borbu kod lađa, a potom Trojance, koji su u slepom strahu bežali, potera preko nasipa sve do otvorene ravnice, zatim se pobije sa Sarpedonom, sinom Divovim i likijskim vojvodom, i ubija ga. Sarpedonovo padanje i umiranje crtaju dve opisne poredbe:

- 482 Sruši se; kao kad hrast il' topola na zemlju padne
ili omorika vića, drvòdelje što je u gori
bradvama oštrim potseku da grada za brodove bude,
tako se pruži, legne pred konje i pred kola onaj,
486 lelekne, te mu ruke u prašinu krvavu grunu:
487 Kao što na stado nasrne lav i zakolje bika,
sjajna bika i jaka med govedma sporo što idu,
i bik pridavljen gine u raljama krčeći lavljim:
tako je vođa Likijcem štitònosnim besneo ginuć'
491 od Patroklovih ruku (XVI 482—86, 487—91).

Kao što Div pre Sarpedonove smrti pušta na zemlju krvavu kosu da oda poštu svome sinu, kojega će Patroklo pogubiti (XVI 460—61), i kao što Apolon, po Divovu naređenju, mrtvog Sarpedona pere, maže ambrosijom, oblači mu večne haljine i ostavlja ga Snu i Smrti, hitrim pratiocima, koji će ga odneti u Likiju, gde će ga sahraniti braća i srodnici (678—83, 674), jer ljudi, kao što Preradović peva u *Putniku*:

u svom polju daj mu groba,
svojim cvijećem grob mu kiti!

obično žele da mrtvi počivaju u svome zavičajju, — tako i Homer likiskom vojvodi, prvom junaku u trojanskoj vojsci iza Hektora, odaje poštu navedenim vencem.

30

Epigej, mirmidonski junak, hotеći da zgrabi mrtvog Sarpedona, pogine od Hektora. Ožalošćen zbog toga, Patroklo se

zaleti na Trojance, i Hektor mora uzmaći. Patroklovo navaljivanje i Hektorovo uzmićanje crtaju ove dve opisne poredbe:

- 581 Tada obuzme žalost Patrokla za ubitim drugom,
jurne kroz redove prve na brzoga jastreba nalik,
štano čvorke i čavke u bežanje nagnati ume:
tako si pravce na Trojce i Likijce tada nasr'o,
585 Patroklo, konjiče bojni, zbog svojega gnevan drugara

588 Tad se rtnici povuku i Hektor blistavi s njima.
Koliko može dosēći izmētanje džilita dugog,
što ga izmetne čovek za venac kad ogleda snagu
ili u ratu kad se s dušogubnim dušmanim' bije:
592 toliko uzmaknu Trojci Ahejci kad navale na njih
(XVI 581—85, 588—92).

31

U borbi oko Sarpedonova tela Patroklo ukori Meriona što se pogrđnim rećima obraća Eneji i poziva ga da to ne čini nego da se bori. Merion ga posluša. Klopot njihovih štitova u borbi i njihovo vrzenje oko mrtva Sarpedona slika venac od dve opisne poredbe, između kojih se, u tri stiha, ističe da je Sarpedon sav obasut strelama, prašinom i krvlju:

- 633 Kao što klopot stoji u planinskom dolu kad ljudi
dubove seku, a njihna dalēko se razleže graja:
tako se prosuo zemljom i širokim stazama njenim
gromot od oružja njihna i štitova građenih dobro,
637 kad su se maćima onde i kopljima dvortnim b'li

641 Oni se oko mrtvaca neprēstano vrzli k'o muve
što u čobanskom stanu kraj muzlica punijeh mleka
zuje u proletno doba kad lonci do vrha su puni:
644 tako su oni se vrzli kraj mrca
(XVI 633—37, 641—44).

32

Kad Hektor hoće da odvuće mrtvog Patrokla, pošto je već skinuo s njega oružje, pojavi se pred njim Ajant i odbrani Patrokla. Takva Ajanta slikaju dve poredbe, najpre kratka, a zatim razvijena:

- 128 Tada se približi Ajant sa štitom jakim k'o kula.
Hektor se odmah povuće i zade med drugove ratne.
Na kola skoći i sjajno Trojancima oružje preda
u grad neka ga nose, da velika bude im slava.

132 Ajant širokim štitom Patrokla zakrili mrtvog
stojeć' ko lavica kakva nad nejakom lavčadi svojom
kada u dubravi lovci nabasaju na nju, gde ona
ludu provodi decu, a joj sebi prikuplja snagu,
mrgodno nabira kožu na čelu i sakriva oči:

137 tako i Ajant stane heroja Patrokla da štiti
(XVII 128, 132—37).

33

Kad Ahejci, u borbi za mrtvog Patrokla, već klonu, poziva Ajant, sin Telamonov, Menelaja neka Antiloha pošalje Ahileju da mu javi Patrokovu pogibiju. Menelaj ga poslušša. Kako on odlazi od Patrokla, rastužen i u strahu da ga Trojanci ne otmu, to pesnik osvetljuje ovom poredbom:

656 Reče, i poslušša njega Menelaj, grlati ratnik,
te on otide, k'o što od obora odlazi arslan,
što se umorio već razdražujuć' čobane i pse,
oni svu noć bde i ne daju lavu da ošme
govedeg debelog meša, a on navaljuje željan
mesa, al' nema mu vajde, jer na nj iz smeonih ruku
mnoga padaju koplja i svezani gorući luči,
on se pribojava od njih, ma kolika bila mu smelost,
zorom odlazi dalje mržovoljast u srcu svome:
tako nerado vrlo Menelaj, grlati ratnik,
otide od Patrokla, jer boj'o se da ga Ahejci

667 od straha teškog Trojancem ne ostave plen da im bude.

Posle pet stihova u kojima se kaže kako Menelaj opominje oba Ajanta i Meriona da očuvaju Patrokla, dolazi poredba u kojoj se Menelajevo oštro i smotreno traženje Antiloha upoređuje s orlom koji očima vreba plen:

673 Tako reče i ode Menelaj, plavokosi junak,
na sve se obziruć' strane k'o orao za koga vele
najjače oči da ima od sviju nebeskih ptica;
ako i leći visoko, al' ume da vidi gde leži
u gustom džbunu zec brzdnogi; on se zaleti
na nj i brzo ga zgrabi i život iz njega izvūče:
tako si, polomče Divoy, Menelaje, blistave oči
svuda obrać'o tada po mnoštvu dragih drugova

681 ne bi li negde živa primetio Nestoru sina
(XVII 656—67, 673—81).

Ove dve blistave poredbe, od kojih prva slika bol Menelajev što trenutno mora ostaviti Patrokla, a druga njegovo orlovsko traženje Antiloha, čine sjajan venac kojim Homer kao nagradnim vencem kiti junaštvo Menelajevo.

34

Kad se Ahilej, na poziv Herin, digao da se Trojancima pokaže pri jarku, ne bi li se oni preplašili, a borci ahejski odahnuli od ratne stiske, boginja Atena meće Ahileju oko ramena egidu, a oko glave ovija zlatan oblak iz kojega izbija plamen. To ovijanje i Ahilejevo pojavljivanje uz jarak i puštanje glasa daje povoda ovom vencu:

- 207 Kao što kada se dim nebesima iz grada diže
s ostrva negde daleko što dušmani hoće da uzmu;
građani ceo se dan u svirepoj opiru borbi
iz grada svoga, a kada već jarko smiri se sunce,
guste se vatre razgore po ostrvu, sjajan se od njih
i vis uzdiže plamen, i susedi mogu ga videt,
ne bi li lađama došli da nevolju odbiju ljutu:
214 tako se plamen sa glave Ahileju pod nebo diz'o.

- 219 K'o što se čuje glas od trube što jako zatrubi
kad se okolo grada dušogubni dušmani vrzu:
tako se tada glas potómka Eakova čuo

(XVIII 207–214, 219–221).

35

Pošto su se Trojanci pred neodoljivim Ahilejevim napadima povukli u grad, Ahileju pristupi Apolon i otkrije mu kako ga je prevario. Ahilej mu odgovori i poleti prema Ilijskom gradu, gde ga pred Skejskim vratima čeka Hektor. Kako se Ahilej na tu stranu vinuo to crta poredba kojom se završava njegov razgovor s Apolonom, a neposredno za njom dolazi sjajna opisna poredba koja, slikajući utisak što ga je u Prijamu ostavila Ahilejeva blistava pojava, otvara nov prizor. Taj venac glasi:

- 21 Tako mu reče i, ponosa pun, prema trojanskom gradu
okrene i potrči k'o upregnut konjic obdúljaš,
koji poljanu lako prevaljuje vukući kola:
24 tako Ahilej noge i kolena okrene hitra.
25 Njega je očima prvi starina primetio Prijam,
gde je poleteo poljem i ceo se sija k'o zvezda,
štano se u jesen rada, a jasno se njezini zraci
vide sred mnogijeh zvezda što blistaju i doba gluvo;
imenom pas Orionov tu zvezdu nazivaju ljudi,
sjajnija ona je od svih, al' zlo je znamenje sveto,
ona ognjuštinu silnu smrtnicima donosi jadnim:
32 tako je blistala med na grudma Ahileju brzom

(XXII 21–24, 25–32).

36

Kad su se naposletku Ahilej i Hektor sukobili da dele megdan, u kome će Atena pomagati Ahileju, a Hektora varati

strašnom varkom, najpre Ahilej baci koplje na Hektora, ali ga promaši, jer se Hektor sagnuo, i koplje je iznad njega preletelo. Ali Atena mu vrati koplje, a da Hektor to ne primeti. Potom Hektor baci koplje na Ahileja, ali kad se ono od njegova štita daleko odbilo, on nasrne mačem. Taj napad oživljuje ova poredba:

- 308 Skupi se pa se vine k'o orao, visinska ptica,
koji se na polje ume zaletet kroz oblake mrke,
nežno da uhvati jagnje, il' zeca, plašljivo zver:
311 tako se vine i Hektor i oštrim zamahne mačem.

Potom se u pet stihova ističe da je i Ahilej nasrnio. Oni kao neki uvod služe za poredbu koja s gornjom čini sjajan venac:

- 317 Kao što med zvezdama šeće večernjača u doba gluho,
koja najlepše sija od svijuu na nebu zvezda:
tako je sjalo oštrice na koplju koje Ahilej
desnicom vitlašē propast namenjujuć Hektoru divnom
(XXII 808—11, 317—20).

II VENCI OD TRI POREDBE

37

Prvi venac od tri poredbe nalazimo u III-em pevanju, koje se otpočinje opisom kretanja trojanske i ahejske vojske u borbu. Tu se na jednu kratku poredbu nadovezuju dve široke razvijene poredbe, tako da se vidi kako pesnik oseća potrebu da kratku sliku („krenu k'o ptice“), per associationem idearum, proširi, razvije, stilistički obradi, rečju, da je dramatiše u širu sliku o ciktanju, letenju i borbi ždralova, a ova opet izaziva sliku i o kretanju ahejske vojske. Taj venac glasi:

- 1 Kad su se vojske već sve poredale s vođama svojim,
2 Trojci stanu da cikte i grajući krenu k'o ptice;
3 k'o što se pod nebom znaju usciktati jata ždralova
kad od studeni jake i kiša neprèstanih beže
pa sve cikte i lete u oblast okèanskih voda
noseći onamo ljudma Pigmejcima stradanje i smrt;
7 ujutro rano ždrali s Pigmejcima ulaze u boj.

Pošto je u dva stiha saopšteno da i Ahejci kreću u borbu, ali ne kao Trojanci, nego čutke, pesnik nadovezuje poredbu koja se tiče jedne i druge vojske, njihova brza kretanja koje izaziva dizanje silne prašine:

- 10 Kao Noto kad maglu po planinskim vrsima raspe,
pastir je ne voli, al' je pustahiji od noći draža,
dotle se dogledat može sve dokle bi hitio kamen, —
tako pod nogama njihovim uzvitla se prašina gusta
14 kada su išli i poljem se brzo kretali napred

(III 1—2, 3—7, 10—14).

Pošto je Pandar odapinjanjem svoje strele razbio ugovor, obe se vojske spremaju da udare jedna na drugu. Pre bitke Agamemnon pregleda svoju vojsku, neke vojvode hvali, a neke kori, kako koji zaslužuje. A potom se ponovo zameće borba. Kretanje ahejske i trojanske vojske daje povoda za dve poredbe, od kojih se jedna odnosi na ahejsku, a druga na trojansku vojsku, a zatim, posle osam stihova, u kojima se izlaže koji bogovi pomažu Ahejcima a koji Trojancima, dolazi poredba kojom se življe pretstavlja sudar pomenutih vojski:

422 Kao talasi morski kad o žal udare bučni
jedan za drugim gušto, a Zefir kreće ih vetar;
oni se isprva dižu na pučini, zatim se o hrid
s velikom slamaju rikom i hukom, vijugavi idu
pa se propinju uvis i morsku izbacuju penu:
tako se danajske čete neprekidno kretale tada
jedna za drugom u boj. A svaki je vojvoda svojim
naređiv'o, a drugi bez graje su išli, jedva bi čovek
rek'o da vojska tolika sa glasom u grudma koraća;
svi su mučeći išli, starješina boječ' se svojih;

432 oružje sjajno u kome koraćahu, svima se sjalo.

433 A Trojanci k'o ovce u kakvu gavanskom toru
štono bezbrojne stoje kad mleko im belo se muze,
one jednako bleje kad čuju od jagnjadi mčku:
tako se trojanska graja po širokoj orila vojsci,
jer im govor i jezik ne beše jednak u sviju,

438 jezik im beše mešovit, sa različnih bili su strana.

446 Kada se obadve vojske na jednom već sastanu mestu,
njini se štitovi skobe i koplja i junačke snage
pokrite oklopom mednim, i pupčasti štitovi tada
jedan se na drugom nađu, te silan se urnebes diže;
tu se pomaganja čula i klicanje kako su jedni
sekli il' padali drugi, a krvca je tekla po zemlji.
K'o nabujala potoka dva kad s visova teku
i u duboki klanac od velikih izvora svojih
golemu slivaju vodu iz korita dubokog svoga;
njihovu huku u gori daleko čobanin čuje:

456 huka tolika i sila od njihova sudara nasta

(IV 422—32, 433—38, 446—56).

Iza Agamemnona, koji ranjen mora ostaviti bojište, hrabro se bore Odisej, Ajant i Diomed; ali Odisej i Diomed, takođe ranjeni, odlaze lađama; Odiseja jedva spasu Menelaj i Ajant, da ga ne uhvate Trojanci. Taj prizor pesnik prikazuje ovim trima poredbama:

- 473 Divu miloga nađu Odiseja; okolo njega
nagnu Trojci k'o što u gori crveni grnu
čagalji jelenu oko rogova kad lovac ga rani
pustivši strelu s četive, a jelen je utek'o lovcu,
krvca mu jošte se puši i još mu se kolena miču,
ali kada ga strela naposletku savlada brza,
tada u senastom lugu mesožderi čagalji njega
trgati stanu, al' demon grabežljivi lava nanese,
čagalji strugnu, a lav ih u trganju zameni tada:
tako se onde oko Odiseja sveznalog hlabrog
mnogi i jaki navrzu Trojanci, al' junak je znao
484 nemili danak od sebe da otisne nasrćuć kopljem.

Trojance koji su nagrnuli oko ranjenog Odiseja pesnik, dakle, upoređuje sa čagaljima koji navaljuju na ranjena jelena, a lav od kojega čagalji beže nije niko drugi nego Ajant, koji dolazi Odiseju u pomoć, što pokazuju stihovi koji neposredno dolaze i u kojima se, u kratkoj poredbi, Ajant, zaštićen svojim jakim štitom, opet, upoređuje s kulom:

- 485 Ajant pristupi bliže sa štitom u ruci k'o kula
486 te uz Odiseja stane, a Trojci se razbegnu svuda.

Posle pet stihova u kojima se kaže kako je Menelaj izveo Odiseja iz vojske i Ajant navalio na Trojance, dolazi ova, treća, poredba koja se tiče Ajanta:

- 492 Kao što reka nabuja i s gora se ū polje lije
onda kad snegovi kopne i Divova navali kiša,
mnoge dubove suve, a još i omđrike mnoge
valja i silan mulj kotrlja u pučinu morskū:
tako je po polju vij'o i gonio blistavi Ajant
497 ljude i konje i sve ih ubij'o.

(XI 473—84, 485—86; 492—97).

40

Da bi Ajanta odvratio da se ne sastane s Hektorom, Div mu u dušu metne stravu, i Ajant se, uplašen, stane povlačiti. Da bi, pak, to smotreno povlačenje življe pretstavio, pesnik se služi vencem od tri poredbe, od kojih je prva kratka, a druga i treća, koje se odmah nadovezuju na kratku, razvijene:

- 545 On se prepadne, i štit sedmokožni hitivši za se
nagne u begstvo, i sve se okrétao, podoban zveri,
natrag pogléd'o i korak za korakom polako iš'o.

U navedenoj poredbi pesnik je istakao da se Ajant u povlačenju i osvrtao po vojsci kao zver, a u poredbi koja posle navedene sleduje on izraz „podoban zveri“ raširuje u širok, snažan prizor i detaljnije objašnjava kakva je to zver na koju Ajant liči u svome uzmićanju:

- 548 Kao što vatrena lava od govedeg obora gone,
 stoku da odbrane, psi i seljáci što nã polju žive,
 budni su čitavu noć i ne daju lavu da očne
 govedeg debelog mesa, a on navaljuje željan
 mesa, al' ne može otet, jer na nj iz smeonih ruku
 mnoga padaju koplja i svezani gorući luči,
 on se pribojava od njih, ma kolika bila mu smelost;
 zorom odlazi dalje mrždovoljast u srcu svome:
 tako se Ajant povuče od Trojaca s bolom u duši,
 557 to mu prekò volje beše: za ahejske boj'o se lađe.

Navedena, druga, poredba oslikava Ajantovo uzmicanje spolja, a poredba koja posle nje sleduje, dakle treća, prikazuje Ajantovo držanje iznutra — njegovu nepokolebljivu čvrstinu i upornu energiju:

- 558 Kao kad magarac spori u prkos dečacima ide
 kraj njive, već se mnoge polomile o njega motke,
 al' on tamani usev; sve čvalik batina stoji
 kako ga mlave dečaci, al' slaba je njihova snaga,
 najzad jedva ga krenu, kad siš se već najeo hrane:
 tako su Ajanta jakog, Telàmonu sina, Trojanci
 jednako gnali i njina mnogòbrojna pomoćna vojska
 mnoga bacajuć' koplja po sredini njegova štita
 (XI 545—47, 548—57, 558—65).

41

Trojanci pokušavaju da probiju ahejski bedem, koji je napravljen za odbranu lađa, ali se Ahejci ne miču sa svojega mesta, i dok jedni na druge bacaju kamenje, oba Ajanta Ahejce sokole. Bacanje kamenja pesnik oživljuje ovom razvijenom poredbom:

- 277 Tako vikanjem oni Ahejce hrabrahu na boj,
 Kao kad padati stanu pahuljice snežane guste
 u zimski dan kad mudri se podigne Dive da ljudma
 snegom pokriva zemlju i svoje pokazuje strele,
 vetrove sve utiša i jednako zasipa snegom
 dok ne zamota vrške i glavice gorama svima,
 polja lotosa puna i obilne radove ljudske,
 sneg je pokrio žale i zalive penastog mora,
 ali ovde ga voda odbacuje pljuskanjem svojim;
 sve se ostalo beli kad mećavom udari Dive:
 tako je s obadve strane poletalo kamenje gusto
 jedno na Trojce, a drugo od ovih na danajske borce;
 289 jedni gađahu druge; nad bedemom nastane praska.

Navedenom poredbom završava se prikazivanje trojanskoga pokušaja da prolome ahejski bedem. Dve poredbe, jedna kratka i jedna razvijena, koje dolaze posle navedene, prikazuju Sarpedonovu navalu na Menestejevu kulu:

- 290 Ne bi još tada ni Trojci ni s njima blistavi Hektor
bedemu probili vrata ni palange jake na njima,
mudri da ne diže Div Sarpédona sina da jurne
293 na Argejce k'o lav na goveda krivih rogóvâ.

U poredbi koja dolazi posle ove kratke pesnik razrađuje sliku o lavu:

- 294 Štit je pred sobom drž'o što jednako pokriva svuda,
krazan, s naslaga šest, od tuča, a kovač je njega
skov'o valjano te mnoge unútra ušio kože,
okolo oboda njemu nanizao zlaćane klince;
njega pred sobom držeć' i mašući kopljima dvama
krene Sarpédon k'o planinski lav, što davno se nije
najeo mesa, a srce već njegovò goni ga smelo
da, za ovcama iduć', i u dom zatvoren dođe;
ako li kod njih i nađe unútra čobane ljude,
štono čuvaju stado sa psima i kopljima svojim,
opet ne želi od tora da beži da pokušo ne bi,
nego il' uskoči u tor i ovcu ugrabi ili
kopljem iz okretne ruke pastiri ga obrane prvi:
tako bogòlikog tada Sarpédona srce povuče
308 da on nâ bedem skoči i pretprsjâ njemu da slomi
(XII 277—89, 290—93, 294—308).

42

Svoj razgovor s Merionom, u XIII-om pevanju, Idomenej završava trima stihovima u kojima se nalazi jedna kratka poredba:

- 292 Al' ne zborimo više stojeći k'o dečica luda,
da nam prekò mere kogod ne zameri razgovor ovaj,
294 nego u šator idi i zamašno koplje izberi.

Neposredno posle navedenog mesta otpočinje se nov prizor dvema poredbama, najpre kratkom, a potom opisnom, koja kratku razvija i dopunjuje:

- 295 Reče, i tada Merion na hitroga Areja nalik
iz čadra koplje medòkovno uzme i jurne
297 za Idomènejem, srce veđma u borbu ga vuklo.
298 Kakav u borbu hita ljudòmora Arej, a Fobos
prati ga, njegov sin, i strašan i neustrašiv,
koji i mnogoga borca mukòtrpna uplašit ume;
oni iz Trakije zemlje u oružju idu u narod
efirski ili u hrabro u flegijsko dolaze pleme,
molbe odbacuju njihne, tek jednima pòbedu daju:
takvi su vođa Merion i vođa Idomènej u borbu
305 išli, a oružje njihno od blistave sjalo se medi
(XIII 292—94, 295—97, 298—305).

43

Posle toga Merion pita Idomeneja na koju će stranu poći u borbu, da li na desnu ili po sredini ili na levu stranu, a ovaj mu odgovori na levu. Taj prizor završava se dvama stihovima, i u njima se nalazi kratka poredba kojom se Merion poredi s Arejem:

- 328 Reče, i tada Merion na hitroga Areja nalik
329 pođe, dok ne stignu tamo u vojsci kud onaj mu reče.

Neposredno posle navedenih stihova niže se kratka poredba kojom se Idomenej poredi s ognjem, a potom opisna, koja slika sudar obeju vojski:

- 330 Kad Idomeneja smotre Trojanci podobna ognju,
njega i njegova druga, u oružju blistavu oba,
332 jedan drugome vikne u vojsci i krenu na njega.
333 Obe se sukobe vojske gde krajnje ležahu lađe.
Kao kad vetri zazvižde i žestok navalni vihor
te oblachine strašne od prašine zajedno grade:
tako se sudare oni u borbi, oštrom su među
žudeli jedni da druge u ljutome kreševu satru
(XIII 328—29, 330—32, 333—38).

44

- 394 Talasi morski toliko ne buče o grebene bijuć
395 kada se iz mora dignu dok Boreja mahnitno duva,
396 niti se planinski do od práske gorućeg ognja
397 ori toliko, kad plane da celu šumu izgori,
398 ni vetar tako ne uji uz dubove brsnata vrha,
399 što no najviše ume u pomami svojoj da hući,
kolik se trojanski glas i ahejski dizao tada
401 kad se uz viku strašnu zalètela na vojsku vojska
(XIV 394—95, 396—97, 398—401).

U navedenom vencu veza između poredenice i triju poredaba ili između slike i triju prilika nije „kao“ ili „kao što“ ili „kao kad“ ili „kakav“, a to je u Homera najčešća veza između njih, nego se ona izriče time što se za izvanredne prirodne pojave, koje su opisane u poredbama ili prilikama, i koje su među sobom slične po tome što u onoga ko ih čuje ostavljaju dubok utisak, tvrdi da ne ostavljaju onoliko meru utiska koliko ostavlja pojava s kojom se one poredi. Ovakav oblik poredenja veoma je blizak naročitom obliku opširne trodelne poredbe u našem narodnom pesništvu, koji se počinje upitnim rečenicama, produžuje se negativnim, pa se završava afirmativnom rečenicom.

Deveti venac od tri poredbe nalazimo u *Patrokliji*, XVI-om pevanju. Kad je kamenom ubio Kebriona, Hektorova uzdržu, te se Kebrion srušio s kola, Patroklo navali na nj da mu oružje skine, a s druge strane skočit s kola Hektor, i njih dvojica stanu se otimati o Kebriona, a ostali Trojanci i Ahejci navale jedni na druge. Patroklovu navalu, pa njegovu borbu s Hektorom i trojansko-ahejski sudar osvetljaju ove tri poredbe:

- 751 Rekavši tako junaku Kebrionu pođe Patroklo
kao lav se zaletev, što harajuć torove bude
u grudi ranjen i život zbog smelosti izgubi svoje,
754 tako, Patroklo, ti na onoga mahnito skoči.
755 Hektor pak na drugoj strani sa kola na zemlju sleti
za Kebriona oni k'o lavovi otpočinu borbu,
koji se, prkosa puni i gladni, jedan sa drugim
biju na gorskom vrhuncu ubijene košute radi:
tako, Kebriona radi, dva boju vešta junaka,
sin Menetijev, junak Patroklo, i blistavi Hektor,
761 jedan drugoga htede da navaliv tučem probode.
762 Za glavu dohvati Hektor Kebriona, ne htede pustit,
za nogu s druge strane Patroklo; ostali borci
trojski i danajski stanu da ljutu zameću borbu.
K'o što se Euro i Noto u guduri planinskoj rvu,
jedan se nadmeće s drugim da dubokom šumom potresu,
jasenom ili bukvom il' drenkom, tankokornim drvom,
jedno prema drugom drvo dugdvrhe savija grane
s velikom hukom, sve gromot i lomljava stoji drveta:
tako Ahejci i Trojci navalivši jedni na druge
771 stanu se biti, ni jedni na begstvo ne pomisle strašno
(XVI 751—54, 755—61, 762—771).

Euforba, koji hoće da skine oružje s mrtva Patrokla, ubije Menelaj; najpre dolazi kratka poredba u kojoj pesnik nežnu kosu Euforbovu poredi s kosom Harita, zatim opisna u kojoj Menelaja pesnik poredi s vihorom koji je oborio negovanu mladiku; odmah zatim dolazi poredba u kojoj se Trojanci, koji se od straha ne približuju Menelaju, poredi s pastirima i psima koji ne smeju da oteraju lava koji im je s paše oteo kravu te je raskida:

- 51 Krv mu pokvasi kosu, još nežnu k'o Harita vlasi,
52 pokvasi vitice što ih i zlato drža i srebro.
53 Kao kad čovek još mladu pothranjuje maslinu bujnu
negde na samotnu mestu kraj izvora obilnog vodom,

- krasnim se odela brstom, — dok vetri oko nje lahðre,
ona se povija blago, a beli je cvetovi krase,
al' kad s olujom silnom iznèbuha navali vikor,
iz jame izvali nju i mladu je obo: na fle:
tako Pantoju sina Euforba, mizdrakliju vešta
60 ubije Atrejev sin Menclaj i oruðje stane mu skidat.
61 Kao u gori kad lav u svoju se uzdajuć snagu,
s paše ugrabi kravu što u stadu bolje je nema,
pošto je najpre otme, on vrat joj zubima jakim
slomi, a potom je kolje i krv joj i utrobu celu
pije, a psi i pastiri okò njega stojeć' dalèko
golemu graju podiðu na nj, al' nemaju snage
da mu se primaknu bliže, jer bleđa ih vezuje zebnja:
tako nikom od onih vikača srce u grudma
69 ne smeđe tada izići na megdan Menèlaju dičnom
(XVII 51—52, 53—60, 61—69).

47

Hotèći da osveti brata Polidora, izlazi Hektor pred Ahileja, ali bi Ahilej i njega brzo savladao i pogubio, da ga ne spase Apolon obavivši ga maglom. Potom Ahilej stane besno seći Trojance i goniti ih prema njihovom gradu. Da to ubijanje i gonjenje učini reljefnijim, pesnik se služi trima poredbama, od kojih je jedna kratka, a dve razvijene:

- 490 K'o što se buktavi oganj razbesni u dolu duboku
po šumi suvoj, te sva u dolini gore drvèta,
vetar pak na sve strane i rastura plamen i vitla:
tako je kopljem Ahilej k'o demon hitao svuda,
494 gnao, ubij'o, a krv se po zemlji razlivala crnoj.
495 Kao kad ujarmi kogod na dobro pobijenom gumnu
volove širokih čela da vřšè prebeli ječam,
brzo se razgazi on pod nogama glasnih rikača:
tako su kopita brza pred smelim Ahilejem onde
gazila mrce i štite

(XX 490—94, 495—99).

48

U početku XXI-og pevanja pesnik crta kako Ahilej goni Trojance koje prema gradu a koje u reku Ksanto (ili Skamandar). To gonjenje izaziva ove tri poredbe:

- 12 Kao što skakavci stanu da lete od navale ognja
bežeć' viròvitoj reci, sve jači oganj ih prži
kad iznèbuha bukne, a oni u vodu skaču:
tako duboke vire Ahilej napuni Ksantu,
16 virovi huče i nose mešovito konje i ljude.

Potom se, u 18-om stihu, kazuje da je Ahilej skočio u reku, „demonu sličan“; to je druga, kratka, poredba u ovom vencu; a u trećoj, razvijenoj, poredbi, st. 22—26, njegovo ubijanje Trojanaca po reci, upoređuje se s delfinom od kojega beže ribe:

- 22 Kao druge kad ribe od lakomog beže delfina,
te od velikog straha u luci s pristanom lepim
ispune kutove sve, jer delfin ih grabi i guta:
tako bežahu Trojci pod pristranke užasne reke
- 26 preko valova njenih

(XXI 12—16, 18, 22—26).

III VENCI OD ČETIRI POREDBE

49

Potisnut od zidova trojanskih, Hektor se, na Divovu poruku, ukloni Agamemnonu, svom žestokom protivniku, ali najzad bude ranjen, te iziđe iz borbe. Kad se vratio, stane sokoliti Trojanjance, te i sam navali na Ahejce i stane ih seći. Da njegovo potsticanje, njegovu navalu i seču živije pretstavi, pesnik se služi ovim vencem od četiri poredbe:

- 292 Kao kad lovac gdegod na divljega nerasta goni
hitru belozubu pašćad il' na lava kada ih vrka,
tako je Hektor, Prijamov sin, na ahejsku vojsku
295 junačke Trojce podbad'o, ljudomori Areju sličan.
- 296 A sam, prkosa pun, međ' borcima idāše prvim,
te se u borbu zalēti oluji podoban burnoj
kada se spusti i celo uznemiri plavetno more

- 304 Tako je smakao vode Danajcem, a potom i vojsku
Hektor navali seći k'o Zefir kad jezivom Notu
u tamne oblake grune i gustom ih šiba olujom;
veliki vali se s'anu da valjaju, villa se uvis
pena, kad Zefir, moćni rasturač, pučinom duva:
tako je Hektor mnoge vojnicima kidao glave

(XI 292—95, 296—98, 304—09).

50

Pošto je u Ksantu poubijao mnoge Trojanjance, uhvatio dvanaest živih trojanskih mladića namenjujući ih za posmrtnu žrtvu u čast Patroklu, pogubio Likaona, Prijamova sina, zatim Asteropeja, vojvodu peonskoga, i mnogo drugih Peonjana, — Ahilej bi produžio ubijanje da ga Ksanto nije opomenuo da iziđe iz njegova korita, jer ga sila mrtvaca zajazuje. A kad Ahilej neće da posluša, rečni bog hoće da ga potopi svojim talasima. Ahilej skoči i stane bežati, i to daje povod ovom vencu:

- 251 A sin Pelejev skoči koliko dohvata koplje
kada se baci, poleći k'o or'o crnòkrili lovac,
koji je ponajjači i od svih najbrži ptica,
jurne k'o or'o, a med mu na grudima zvektaše strašno,
i on se na stranu izvi Skamàndru i bežati stane,
256 ali ga božija struja uz veliku stizaše huku.
257 Kao kad vrtlar sa vrela od silne što crni se vode
hoće da navrati vodu na bašte i sadove svoje,
lopatu drži u ruci te dubre baca iz jarka,
ali kad voda već navre, tad šljunak se rasturi ceo,
ona se razlije brzo niz jarak žuboreć' strmi,
ona preteče vrtlara što nà sàd je navraća: tako
jednako stizaše voda Ahileja s valima svojim,
264 ako je i bio brz, al' bozi su jači no ljudi!
265 Koliko puta bi preg'o brzònogi divni Ahilej
da se odupre vodi da vidi da li ga gone
besmrtni bogovi svi, što široka drže nebesa,
toliko puta od reke od nebeske talas je njega
269 po ramènimà bio
(XXI 251—52, 252—56, 257—64, 265—69).

IV VENCI OD PET POREDABA

51

Kad su se Trojanci približili ahejskom bedemu i pokušali da na kolima preskoče jarak pred njim, Pulidamant vidi da je to veoma teško, pa ih savetuje neka siđu s kola i pokušaju pešice. Trojanci ga poslušaju, samo Asije, Hirtakov sin, navali na kolima na jedna vrata, ali ga odbijaju dva Lapita, Polipet i Leontej. Venac se otpočinje kratkom poredbom u kojoj se Leontej poredi s Arejem. Polipet i Leontej najpre čekaju Asija, zatim skaču u borbu, a Ahejci stanu bacati kamenje i, kraj sve navale trojanske, odolevaju dušmanima. Ove četiri situacije pesnik osvetljuje i tolikim brojem razvijenih poredaba:

- 129 Jedno beše Polipêt, Piritojev jaki potòmak,
130 drugo Leontej beše, ljudòmori Areju sličan.
131 Oni obojica onde pred visokim stajahu vratma
k'o dva planinska duba što vrhove drže visòko
i što se u sve dane odupiru vetru i daždu,
pustiše koren duboko i tim se utvrdiše trajno:
tako su čekali oni, u svoju se uzdajuć' snagu
136 i ruke, Asije velji dok stigne, i ne hteše pobeć'.

143 Ali kad primete već Trojance gde bedemu trče,
i u danajskoj vojsci kad nastanu graja i trka,
ona dvojica tada u borbu skoče pred vrata,

- podobni veprima divljim što čekaju negde u gori
 lovce što podižu hačku i pokreću gomilu pasa;
 vepri popreko skaču i drveće krše kud prođu,
 ono se s korenjem ruši, a oni šklocaju zubma,
 dok ih ne rani kogod i život ne uzme iz njih:
 tako je blistava međ na njihovim šklocala grudma
 kad su ih gadali spređa, a hrabro su oba se tukli,
 153 jer su se u vojsku ozgo i u snagu uzdali svoju.
 154 Ostali s visokih kula Ahejci kamenje stanu
 bacati, braneći sebe i čadorje čuvajuć svoje
 i brzdplovke lađe. K'o duvanje pomamna vetra
 kad oblačine mračne razagna i stane da sipa
 po mnogòhranoj zemlji pahuljice snežane guste:
 tako Ahejcima tada i Trojcima strele iz ruku
 padahu, šlemovi njini zazvekeću kada se na njih
 161 prospe kamenje silno, zaklepeću štitovi s kvrgom.

Asije zaleleče, jer nije očekivao da će Ahejci odoleti. U njegovu leleku nalazi se ova poredba:

- 167 Kao što pčele il' zolje što gipko pregiblju telo
 grade domove sebi kraj kakva gredovita puta,
 dom svoj šuplji neće da ostave, nego i lovce
 one dočekuju smelo, za svoju se dečicu biju:
 tako ni oni od vrata ne beže; ma da su dva tek,
 172 dok nam ne uzmu život u borbi il' ne padnu sami
 (XII 120, 131—36, 145—53, 154—61, 167—72).

Četvrta poredba ovoga venca, t. j. poređenje padanja strela sa padanjem snežnih pahuljica, pojavljuje se i u drugim književnostima. Takvu poredbu ima i japanski liričar Kakinomoto Hitamaro (662—709), jedan od najvećih pretstavnika japanske klasičke lirike, u jednoj elegiji koja se nalazi u antologiji *Manjošu*, t. j. zborniku od deset hiljada listića (v. O. Hauser: *Die japanische Dichtung*, pg. 19).

52

Da bi Hektorov napad na Ahejce i ahejsko odupiranje što življe ocrtao, pesnik plete venac od pet poredaba, jedne proste i četiriju razvijenih: one radnju usporavaju i polako kreću napred, tako da pojedine faze strašne borbe reljefno prikazuje pet malih, ali sjajnih slika, iz kojih se vidi izvanredno bogatstvo i lepota pesnikovih izražajnih sredstava:

- 605 Pomešan beše k'o Arej kopljometni ili k'o oganj
 606 kada pogubni besni u dubokoj mrčavi gustoj

 615 Onde je nasrt'o želeć da redove probije bojne
 gde je najviše vojske i najboljeg oružja bilo;

- ali, ma kòliko hteo, prolomiti nije ih mog'o,
 jer mu Ahejci zbijeni odđleše, podobni hridi
 velikoj strmoj, na koju navaljuje penasto more,
 ona se vetrova sili i njihovoj opire huci
 i još valova besu kad o nju stanu da biju:
- 622 Danajci stajahu tako od Trojaca nikud ne bežeć'.
- 623 Ognjem sevajuć Hektor odasvud u vojsku jurne,
 upadne u nju, k'o talas vetròrodni na lađu hitru
 što iz òblàka zna da pomamno hrupi, i pena
 celu pokrìje lađu, a vetrina ðuva u jedra
 bijući strašno, te strah brodarima zahvata srce,
 boje se svi, jer jedva iz nevolje izmiču smrtno:
- 629 tako se cepalo srce u grudima ahejskoj vojsci.
- 630 Hektor beše k'o lav što pomaman jurne na stoku.
 koja bezbrojna pase na ledini prostrana polja,
 s njome se čobanin kreće, al' jošte pravo ne уме
 branit krivòdrogu stoku i zveri je grabljivoj ošet,
 s govedma on sad prvim sad zadnjim neprestano ide,
 ali se lav među njih zatrči i vola izjedat
 stane, a goveda sva se razbeže: tako Ahejci
 svi se strašno razlete od Hektora tada i Diva
- 638 oca (XV 605—06; 612—22, 623—29, 630—38).

53

U borbi za mrtvo telo Patroklovo Menelaj i Merion odnose mrtvacu lađama, a ostraga ih oba Ajanta branè od trojanskih strela. Da bi izazvao utisak da radnja veoma polagano napreduje i da bi situaciju što duže održao na jednakoj visini, pesnik vije kitu od pet blistavih poredaba, i sve se nižu jedna za drugom:

- 725 Tada Trojanci potrče k'o psine što skaču na vepa
 koji je ranjen i beži pred navalom mladih lovaca;
 oni donekle trče i žude da zakolju vepa,
 al' kad se okrene on u svoju se uzdajuć' snagu,
 svi se tada povuku i razbegnu nazad kud koji:
 tako u rpama Trojci sve jednako hitahu napred
 budući mačevima i dvortnim kopljima svojim;
 al' kad bi Ajanta dva se obrnula, stala nasuprot,
 lice u onih bi odmah pobledelo, niko se ne bi
 napred usudio skočit' i biti se mrca da otme.
- 734 Tako su junački oni iznosili mrca iz vreve
 735 dupljastim lađama svojim, a ljuta je za njima bitka
 buktala silno k'o oganj, što suknuv iznèbuha leti
 dok ne zahvati ljudima grad, te veliki plamen
 prožd're kuće, jer vetar siloviti duše u oganj:
 tako je dvojicu onu neprestano dokle su išli
 741 pratio gromot od konja i koplju vičnih junaka.

- 742 Kao kad ono mazgđvi što veliku imaju snagu
s planinskog visa pućanjom gređovitom vuku il' brvno
ili veliko drvo za lađu, i dok se žure,
njima se od muke srce i od znoja jednako mori:
- 746 tako su junački oni iznosili mrca. Ozádi
Ajanta dva su Trojance odbijala, kao što vodu
uzbija breg šumovit što u polje ide daleko,
on je prepona jaka i valima žestokih reka,
sve ih odbija on i u polje navraća ravno.
Njega ne mogu tokom ni takve podroniti reke:
tako su Ajanta dva ozádi uzbijali nalet
T. ojaca, ali oni nalétahu, a dva junaka
754 najviše: sin Anhisov Enèja i blistavi Hektor.
- 755 Kao kad oblak čvorkóva il' čavki u bežanje nagne,
cikćući glasno, sokđia kad primete već izdaleka,
gde je poleteo na njih da nejake ptice čerupa:
tako je od Enèje i Hektora ahejska momčad
759 bežeći ciktala glasno i s uma zbacivala borbu
(XVII 729—34, 735—41, 742—46, 746—54, 755—59).

U ornamentalnosti poredaba u posljednja tri venca ima nečega od postupka u ornamentalnoj skulpturi helenskih hramova. Svaka od poredbenih slika u tim vencima ima svoju zaokruženost i samostalnost, ali je opet vezana za više jedinstvo cele situacije koju pesnik prikazuje, kao što je i reljef svake pojedine metope samostalan, a opet vezan za više jedinstvo one mnogočlane radnje koju je vajar prikazao na zooforu.

V VENCI OD ŠEST POREDABA

54

Kad se Ahejci stanu povlačiti ispred Hektora i boga Areja, dve boginje, Hera i Atena, reše da im dođu u pomoć. Pesnik najpre opisuje kako Hera i Heba pripremaju bojna kola i uprežu konje, a zatim kako se Atena oruža. Kad su se spremile, Hera i Atena obodu konje i stignu Diva. Od njega Hera dobije dopuštenje da one Ahejcima pomognu. Njihovu vožnju i dolazak na bojno polje pesnik ocrtava dvema poredbama, jednom razvijenom i jednom kratkom:

- 770 Dokle očima ko. u plavetni dogleda vazduh
sedeć na hridi i gledeć na tamnocrveno more,
772 tako su lételi konji i rzali dignutih glava.

Posle pet stihova u kojima se kaže da je Hera otpregla konje, a bog Simois dao im ambrosije, dolazi kratka poredba, koja čini kontrast žudnji boginja za borbom:

- 778 One pak odu u hodu na plašljive grlice nalik,
779 argejskim borcima želeć' da pomognu onde u borbi.

Posle ove poredbe sleduju četiri takođe kratke, od kojih se dve odnose na ahejsku hrabrost, treća na Herino kliktanje, a četvrta na Stentorov glas:

- 780 A kad onamo stignu gde bejahu prvi junaci,
oko Diðmeda što se konjokrote zbijahu silnog,
782 nalik na lavove ljute što sirovo proždiru meso
783 ili na veprčve divlje što svladat se ne mogu lako,
784 onde boginja stane beloruka Hera i klikne,
785 podobna Stentorú strašnom, junačini tučana glasa,
786 koji je mog'o da viče k'o drugih ljudi pedeset
(V 770—72, 778—79, 780—82, 783, 784—85, 786).

55

Agamemnon u sjajnom oružju rano ujutru izvodi vojsku u boj, a isto tako izlazi u boj i Hektor. Pesnik najpre dvema kratkim poredbama slika vođe trojanske vojske, zatim samog Hektora, takođe dvema poredbama, od kojih je prva razvijena, a druga kratka:

- 56 Na drugoj strani behu Trojanci poljani na bregu,
vođa im bejaše Hektor i vrli Pulidamant s njime
58 i još Enèja, koga k'o boga štovaše narod,
i tri Anténoru sina: i Polib i divni Agénor
60 i mladi Akàmant koji na bogove bejaše nalik.
Hektor med' prvima beše sa štitom jednakim svuda.
62 Kakva iz oblaka sjajno zablista pogubna zvezda,
pa se ponovo potom u oblake sakrije tamne,
tako i Hektor je čas med' borcima blistao prvim,
65 čas med' zadnjima svoje izdavao naredbe. Sav je u medi
66 sjao se Hektor k'o strela u Diva egidonðsca.

Navedena razvijena poredba ima cilj da najpre naslika utisak što ga ostavlja sjaj Hektorova oružja, a zatim da istakne i to kako se Hektor čas među rtnicima pokazuje neprijatelju, čas mu opet kao zvezda, kad je zakrije zavesa gusta oblaka, ne staje s očiju kad obilazi svoje zadnje borce. Neposredno iza toga pesnik slika obe vojske, takođe dvema poredbama, od kojih je prva razvijena, a druga kratka:

- 67 Obe pak vojske behu na žetvarè nalik što jedni
úzmu pred drugima postat na kakvoj gavanskoj njivi,
pšenicu žanjuć' il' ječam, te mnoga rukovet pada:
tako Ahejci i Trojci navalivši jedni na druge
71 stanu se biti, ni jedni na begstvo ne pomisle strašno.

72 Jednaku glavu je bitka na obe imala strane.

73 bešnjahu kao vuci

(XI 58, 60, 62—65, 66, 67—71, 72—78).

Kao što se vidi, pesnik se u ovom vencu služi najpre prostim, tj. kratkim, poredbama, pa potom prelazi na poletniju, tj. razvijenu, poredbu, pa se od ovog umetničkog načina izgrađivanja poredbe vraća prostom, da ponovo pređe na umetnički razvijenu poredbu i ponovo se vrati kratkoj, kao ševa što se najpre pravo uzdiže uvis, pa opisuje dugačku zavojitu liniju i odleti u vazdušne prostore, da se gotovo, kao zvezda u oblaku, izgubi pred našim očima, pa pošto se, trepereći, duže zadrži na jednoj tački, postupno sleće naniže, da s izvesne visine s priljubljenim krilima uz telo, kao kamen, naglo sune na zemlju, u blizinu svoga gnezda, pa pošto se tu malo pozabavi, ponovo se vine u vazduh da se opet spusti.

VI VENAC OD OSAM POREDABA

56

U XIX-om pevanju *Ilijade*, *Prestanku srdnje*, nalazimo sjajnu evenjku od osam poredaba, od kojih su šest kratke i dve razvijene. To su stihovi u kojima se opeva Ahilejevo oružanje za borbu. Vojska ruča, ali Ahilej neće ništa da okusi, dok ne osveti Patrokla. Da ne bi od nejela oslabio, Atena dođe s neba da ga okrepi, a potom se on stane oružati. Ideja blistanja, jasna i prosta, ali veoma široka, koju izaziva samo Ahilejevo oružanje, pokazuje se najedanput u punoj svetlosti te se sjajno razvija u poredbama, kao što zlatna nit krivuda po šarenu tkanju:

- 350 Ona slična sokolu brzokrilu kliktava glasa
s neba se spusti kroz etar. Ahejci po taboru onde
baš su se brzo stali oružat, Ahileju ona
u grudi uli nektara i još ambrosije slatke,
da mu kolena ne bi zbog nemile klonula gladi;
potom silnome ocu u dvorove zaputi tvrde,
356 a od brodova brzih daleko se prospu Ahejci.
357 Kao kad Divove snežne pahuljice na gustu veju
hladne, a Boreja rođen u eteru dalje ih goni:
tako se šlemovi gusti na izlasku iz lađa tada
blistavi sjali, a uz njih i pupčasti štitovi i još
oklopi s pločama jakim i s njima od jasena koplja;
sjaj je dopir'o nebu; od blistanja oružja sjajnog
sva se sijala zemlja; pod nogama junačkim bahat
364 stade, a pored sviju Ahilej se oruž'o divni.
Zubi škripahu njemu, a oka mu sevahu oba
366 kao ognjeni plamen — — — — —

- ... Veliki štit i teški dohvati zatim,
 374 koji je s njega svetlost k'o mesec razliv'o daleko.
 375 Kao na moru kad se brodarima ukaže gdegod
 sjaj od ognja što gori, a oganj visoko na gori
 plamti u samotnoj kući, a njih od dragih daleko
 sproću volje im bure po-ribljivom povlače moru:
 tako je lepo građeni štit Ahilejev sjao
 380 sve do samoga etra. A potom kacigu tešku
 digne i na glavu metne, a ona sa grivom od konja
 382 sijaše kanono zvezda, a na njoj je treptalo zlato
 što ga je Hefesto gusto naniz'o oko vrha.
- 386 Oružje beše k'o krila te podiže ljudma pastira.

 ----- Automèdont onda
 sjajni dohvati bič za ruke mu zgođan, i potom
 u kola skoči, a za njim Ahilej se opremljen popne.
 398 sjajuć' oružjem svojim k'o sunce bog Hiperion.

U četrdeset i osam stihova pesnik je upleo osam poredaba! Celo mesto liči na snažan i sočan struk kakve biljke, koji se, na izvesnom ostojanju od svoga korena, raspliće u blistav bokor grančica, pera i cvasti i neprestano gradi jednu celinu — ras-košno pastozno slikanje Ahilejeva svetla oružja. Svaka je poredba kao prečaga na nebu okrenutim lestvama s kojih pesnik iz ptičije perspektive zagleda u ahejsku vojsku i Ahileja, spremne za polazak u borbu. Ne samo u svakoj poredbi, nego u svakom stihu u njoj pojavljuju se sve nova i jača blistanja. Najpre šlemovi, pa oklopi i štitovi, pa kopljani šiljci, što blistaju kao male, snežane pahuljice, dok se naposljetku, kad se sva vojska raspe po polju, od njena oružja ne zasija cela zemlja; pa u sredini Ahilej, čije oči sevaju kao ognjeni plamen, pa njegov štit kao mesec ili kao oganj u gori, pa njegov šlem kao zvezda, pa celo oružje kao krila, da naposljetku, posle sve jače orgije blistanja i sijanja, sav on zablešti kao raspusna svetlost sunčeva, kao sunce na zemlji pored sunca na nebu. Kao da se sav blesak jonskog neba, i sva svetlucanja helenskih stena, i svi dani puni sunca, i sve noći pune zvezda, zgusnuli u tih osam poredaba, kao sunčevi zraci u zlato, kao svetlost nebeskih svetila na prvu ploču Ahilejeva štita, koji je božanski rukotvorac Hefest sav napravio od zlata, srebra, medi i kalaja!

VII VENAC OD DEVET POREDABA

Kao u XVIII-om, tako Homer i u II-om pevanju proces jedne radnje ume da oživi celim đerdanom poredaba koje dolaze neposredno jedna posle druge. Kao što je iz Eneakrone,

atinskog bunara, isticala voda na devet lavskih glava, tako i ovde pesnikova slikotvorna snaga izbija na devet poredbenih slika. To su stihovi u kojima on opeva kako Ahejci, posle Odi-sejeve, Nestorove i Agamemnonove besede, iz čadora kod brodova hitaju na zborište u ravnici, gde ih njihove vojvode nameštaju u bojne redove:

- 455 K'o što se pustošnik oganj po beskrajnoj šumi razgori
po svim vrhuncima gorskim, te plamen sja iz daljine,
tako je s oružja silnog u njihovu kretanju onde
458 svugde blistao sjaj i nebu kroz etar se diz'o.
459 Kao kad stanu jata neizbrojnih krilatih ptica,
guske il' ždralovi ili dugđšije labudi oni
letať po Asijskom polju, Kaistriju okoľo voda,
ovud i onuda lete i diče se krilima svojim,
uz ciku sleću tako da jeka ih po polju stoji, —
tako se mnoge čete od brodova i od čadóra
spuste ispred Skamandra po ravni, a tutnjava strašna
466 nastá od njihovih nogu i topota kopita jakih.
467 Mnoštvo ih ispred Skamandra po cvetnom se iskupi polju
468 koliko lišća i cveća u proletno vidi se doba.
469 Kao što silnih muva kad proletni osvanu dani
rojevi gusti navrve u sprěmu stadovite kuće,
prepunu mleka u sudu, toľiki se na polju onde
protiv Trojanaca Ahejci dugđkosi nađu,
473 svi se pomamili mamom da slome u borbi Trojance.
474 Kao što znaju kozari u rasutim stadima kozě
lako da luće kad sve se pomešaju pasući travu,
tako Ahejce amo i onamo vojvode njihne
477 ređati stanu za bitku; među njima kralj Agamemnon
očima svojim i glavom na gromovnog ličáše Diva,
479 pasom na Areja boga, a prsima na Posidóna.
480 Kao što u krdu bik od svijuu se goveda drugih
ističe mnogo, jer je od skupljene govedi viši,
tako Div toga dana Atrějeva učini sina
483 lepim i uglednim vrlo u skupu mnogih junaka
(II 455—58, 459—66, 467—68, 469—73, 474—77, 477—79, 480—83).

Devet poredaba, šest opisnih i tri kratke, ima u dvadeset i sedam stihova! 1. Kretanje ahejske vojske iz čadora u silnom i sjajnom oružju pesnik poredi s ognjem koji hara šumu; 2. njihovo spuštanje po ravni poredi se sa spuštanjem i ciktanjem dugovratih ptica; 3. njihovo mnoštvo na samom zborištu poredi sa cvećem u polju i lišćem u šumi; 4. njihov žagor sa zujanjem muva u pastirskom stanu kad su lonci puni mleka; 5. a kako ih vojvode postavljaju u vrste, to se poredi s kozarima koji razlučuju rasuta i pomešana stada; 6. kako se, naposletku, Agamemnon ističe iznad svih ostalih vojvoda, to se upoređuje sa gromovnim Divom, kome je on sličan glavom i očima; 7. s Arejem, kome

je sličan pojasom; 8. s Posidonom, na koga liči svojim grudima; ali kako je to teže zamisliti, jer smrtan čovek ne može boga neposredno da vidi, pesnik prelazi na realno zemljište i daje konkretniju i slušaocima pristupačniju sliku: 9. on Agamemnona u vojsci poredi sa bikom koji se u stadu ističe iznad sviju ostalih goveda, kao što i Odiseja, koji obilazi bojne redove, poredi s gustorunim ovnom, koji prolazi po velikom stadu belih ovaca (III 191—98). Oganj (st. 455—58), ptice (st. 459—66), cveće i lišće (st. 467—68), muve (st. 469—73), koze (st. 474—77), — svaka od tih pet slika obeležava jedan određen momenat, a Div, Arej, Posidon (st. 477—79) i, naposletku, bik (st. 480—83) obeležavaju jednu određenu osobinu; jedna slika pojavljuje se posle druge onim redom kojim se pojedine faze velikog prizora pojavljuju pred pesnikovom fantazijom. Svaka poredba predstavlja novu fazu velikog prizora, krupnu i značajnu, a jaku i izrazitu, tako da sve one u punoj reljefnosti ocrtavaju postupnost kojom se prizor menja. Jedina je briga pesnikova da nam svaku fazu prikaže onako živo kako je on vidi. Ako to može postići, nije ga briga za to što je gradivo za poredbe uzeto iz različnih oblasti ili koliko je poredaba nanizano, za što bi jamačno mario koji drukčiji pesnik umetnik. Svaka slika prikazuje ideju s druge strane, dok je opšti pojam mnoštva u slikama o vatri, pticama, lišću i cveću, muvama, kozama zajednički. Isti helensko-umetnički duh koji se ispoljava u Fidijskoj kompoziciji partenonskoga zoofora, gde su prikazani učesnici svečane litije o panatinskom prazniku i različni momenti te litije, i gde se u živom realizmu oblika i u dubokom idealizmu shvatanja, i pored izobilja sjajno izrađenih pojedinosti, ne oseća nikakva rasutost, tako da se cela ona masa najrazličnijih pojedinačnih uobličavanja zbija u jednu jedinstvenu harmoničnu celinu, — isti taj duh ogleda se već i u vencima Homerovih poredaba, gde različne faze jedne radnje, oživljene samostalnim poredbenim slikama, punim života i životnog žagora, opet čine simfonično jedinstvo.

VIII VENAC OD TRINAEST POREDABA

58

Pošto se trojanska vojska zaklonila u grad, jedini Hektor ima hrabrosti da dočeka Ahileja, koji se vratio natrag, pošto je video da borac kojega je on gonio nije Agenor, nego Apolon. Prijam i Hekaba, Hektorovi roditelji, viču sinu neka se zakloni u grad, ali junaka je stid, a i druge misli, za koje doznajemo iz njegova monologa, ne dopuštaju mu da pobegne. Svoj monolog on ovako završava:

- 126 Sada ne priliči meni o hrastu i o kamenu
s njime da slatko ćeretam k'o devojka s momkom što ume,
kao što devojka ume da s momkom slatko ćereta.

Bolje je da se što brže u boju sukobim s njime;
vidimo koga će slavom obdariti olimpski Dive!

(XXII 126—30).

To je prva poredba u vencu od trinaest poredaba. Njome se završava jedan prizor, a ostalim poredbama u vencu otpočinje se nova radnja. Kad primeti strašnoga Ahileja gde mu se primiče, Hektor se prepadne i udari u bežanje. Ahilej nagne za njim te ga triput pogna oko zidova i odbije od njih. To Ahilejevo progonjenje i odbijanje Hektora od gradskih bedema obuhvata sedamdeset i jedan stih (st. 137—201), od kojih se dvadeset i jedan odnosi na Divovu besedu bogovima i na njegov razgovor s Atenom (st. 167—187), a pedeset stihova na Ahilejevo gonjenje, dakle na Ahileja i Hektora (st. 131—166 i 188—201). U tih pedeset stihova pesnik je upleo ostalih dvanaest poredaba, i to pet raširenih (st. 139—44, 162—66, 189—93, 194—98, 199—201) i sedam kratkih (st. 132, 134, 134—35, 150, 151—52). Kao da je delikatnom rukom na svilen ibrišim nanizao dvanaest mnogocenih zrna sjajna bisera, pet krupnijih i sedam sitnih!

- 131 Tako je stojeć' razmišlj'o, a njemu sjajndšlemcu borcu
132 bliže pristupi tada Ahilej k'o Enijalij,
on je pelijskim kopljem strahovitim niz rame desno
134 mah'o, a blistaše med na njemu podobna sjaju
135 ili gorućeg ognja il' sunca kada se rađa.
Videv ga zadržće Hektor i ne smede ostati onde,
nego u strahu odleti i ostavi za sobom vrata,
ali ga pogna Ahilej u brze se uzdajuć' noge.
139 Kao što soko u gori od sviju najbrži ptica
ume da nasrne lako na grlicu plašljivu pticu,
ona izmiče njemu, al' soko pišteći oštro
često navaljuje na nju, jer srce mu lovinu žudi:
tako Ahilej besno poleti na onog, al' Hektor
144 pobeže uzduž zida, a kolena kretaše brza.

147 I već obadva stignu do onih lepôtekin česmi,
gdenu izviru dva Skamandra virovitog vrela.
Okolo dim se diže iz jednoga vrela, jer toplo
150 ističe voda iz njega, k'o žarki ogranj da gori,
151 a drugo vrelo teče i leti hladno k'o tuča,
152 il' kao studeni sneg il' zimi k'o led vodeni.

162 Kao brzdnogi konji kad negde za obdulju brzo
okolo belega trče, a velika nagrada stoji,
tronožac ili žena, po smrti kojeg junaka:
tako triput i oni oprčraše nogama hitrim
oko trojanskog zida, a svi su ih gledali bozi.

- 189 Kao što ogar u gori od košute progoni lane
kad ga s legala krene kroz dolove, a i kroz klance,
ako se njegovu oku i sakrije, šmugnuvši u džbun,
al' pas jednako njuška i trči, dokle ga nađe:
193 tako se ne sakri Hektor od pažnje Ahileja brzog.
194 Koliko puta je bio pred Dardanskim vratima spreman
da se zakloni skokom pod lepo sazdana kule,
ne bi li borci ga ozgo odbranili strelama svojim,
tòliko put' ga Ahilej preteče i na ravnicu
198 odvraći natrag, jer sam je neprestano trčao uz grad
199 Kao progonilac u snu što ne može stizati begunca,
jedan ne može bežati, a drugi ne može goniti:
201 tako ne može stići Ahilej, ni Hektor uteći

(XXII 131--34, 134--35 (dve), 136--44, 147--52 (četiri),
162--66, 189--93, 194--98, 199--201).

Navedeni venac ne može se čitati bez duboke tronutosti: svaka poredaba u njemu, svaki cvet u tome vencu, svako zrno bisera na tome ibrišimu, kao da nije drugo no jedna pesnikova suza nad skorom smrću Hektorovom!

IX ZAKLJUČCI

Iz svega što je dosad izloženo mogu se izvesti ovi zaključci.

Prvo. Vence s brojem poredaba u njima i raspored venaca po pojedinim pevanjima prikazuje ovaj tablički pregled:

Od koliko poredaba	Pevanja u kojima se nalaze venci												Svega venaca	Svega poredaba						
	II	III	IV	V	VI	VII	XI	XII	XIII	XIV	XV	XVI			XVII	XVIII	XIX	XX	XXI	XXII
	Broj venaca u pojedinim pevanjima																			
Od dve poredbe	2	2	2	2	1	1	1	2	9	1	3	5	2	1				2	36	72
Od tri poredbe		1	1				2	1	2	1		1	1			1	1		12	36
Od četiri poredbe							1										1		2	8
Od pet poredaba								1			1		1						3	15
Od šest poredaba				1			1												2	12
Od osam poredaba															1				1	8
Od devet poredaba	1																		1	9
Od trinaest poredaba																		1	1	13
Svega	3	3	3	3	1	1	5	4	11	2	4	6	4	1	1	1	2	3	58	173

Iz priloženog tabličkog pregleda vidi se da u *Ilijadi* ima pedeset i osam venaca sa sto sedamdeset i tri poredbe, i to trideset i šest venaca od dve, dvanaest od tri, dva od četiri poredbe, tri od pet, dva od šest, jedan od osam, jedan od devet i jedan od trinaest poredaba.

Venci su raspoređeni u ovih osamnaest pevanja: tri venca, i to dva od dve i jedan od devet poredaba, u II-om pevanju; tri venca, i to dva od dve i jedan od tri poredbe, u III-em pevanju; tri venca, i to dva od dve i jedan od tri poredbe, u IV-om pevanju; tri venca, i to dva od dve i jedan od šest poredaba, u V-om pevanju; jedan venac od dve poredbe u VI-om pevanju; jedan venac od dve poredbe u VII-om pevanju; pet venaca, i to jedan od dve, dva od tri, jedan od četiri poredbe i jedan od šest poredaba, u XI-om pevanju; četiri venca, i to dva od dve, jedan od tri i jedan od pet poredaba, u XII-om pevanju; jedanaest venaca, i to devet od dve i dva od tri poredbe, u XIII-om pevanju; dva venca, i to jedan od dve i jedan od tri poredbe, u XIV-om pevanju; četiri venca, i to tri od dve i jedan od pet poredaba, u XV-om pevanju; šest venaca, i to pet od dve i jedan od tri poredbe, u XVI-om pevanju; četiri venca, i to dva od dve, jedan od tri poredbe i jedan od pet poredaba, u XVII-om pevanju; jedan venac od dve poredbe u XVIII-om pevanju; jedan od osam poredaba u XIX-om pevanju; jedan od tri poredbe u XX-om pevanju; dva venca, i to jedan od tri i jedan od četiri poredbe u XXI-om pevanju; i tri venca, i to dva od dve poredbe i jedan od trinaest poredaba, u XXII-om pevanju.

Prema tome, po jedan venac imaju pevanja VI-o, VII-o, XVIII-o, XIX-o, po dva XIV-o i XXI-o, po tri II-o, III-e, IV-o, V-o i XXII-o, četiri XII-o, XV-o i XVII-o, pet XI-o i šest XVI-o. Najviše venaca, tj. jedanaest, ima XIII-o pevanje.

Drugo. U pevanjima koja imaju više od tri venca nahodi se, ako računamo i poredbe u vencima, i veoma velik broj poredaba uopšte: XI-o pevanje (*Agamemnonova aristija*) ima dvadeset i osam poredaba (šesnaest razvijenih i dvanaest kratkih), XII-o (*Borba kod bedema*), u kome se nalazi četiri stotine sedamdeset i jedan stih, ima osamnaest poredaba (deset razvijenih i osam kratkih), XIII-o (*Borba kod brodova*) ima četrdeset poredaba (šesnaest razvijenih i dvadeset i četiri kratke), XV-o (*Odbijanje od brodova*) dvadeset (šesnaest razvijenih i četiri kratke), XVI-o (*Pesma o Patroklu*) dvadeset i devet (dvadeset i jednu razvijenu i osam kratkih), XVII-o (*Menelajeva aristija*) trideset i tri (dvadeset i jednu razvijenu i dvanaest kratkih).

Od pevanja koja imaju po tri venca treba da se pomene IV-o (*Vera se lomi. Agamemnon pregleda vojsku*), koje ima devetnaest poredaba (deset razvijenih i devet kratkih), V-o (*Diomedova aristija*), koje ima dvadeset i tri poredbe (trinaest razvijenih i dvadeset kratkih) i XXII-o (*Smrt Hektorova*), koje ima

dvadeset i četiri poredbe (dvanaest razvijenih i dvanaest kratkih). Ta pevanja puna su opisa pokolja i drugih bojnih prizora, koji su pretežno megdani, i u izlaganju takvih prizora najviše izbija na videlo ne samo visoka umetnost kojom pesnik te prizore dramski povezuje nego i oštra pronikljivost kojom on izlaganje oživljuje time što gradi opisne poredbe i oko utiska što ga one izražavaju razvija cele slike koje služe kao na putu dobra odmorišta s osvežavnim kladencima. Kad je našao opštu sličnost između poređenih stvari, pesnik ne samo što prizor oživljuje jednom poredbom, gde razvija epizodske opise koji prelaze okvir slike što je poslužila kao povod za poredbu, nego to isto čini i celim vencima poredaba i time srećno proširuje vidik epskom pričanju i prekida opštu monotoniju ratnih prizora, kao rumeni orašak što razbija monotoniju zlatnoga klasja.

Kao što Fidija i njegovi pomoćnici tačnu i krutu pravilnost u paradnom galopu atinske konjice na partenonskom unutrašnjem zooforu prekidaju time što jahače prikazuju u različnim položajima, pokretima i različnom ruhu, a naročito time što ih raspoređuju čas u zbijenijoj čas u labavijoj masi, što ovde i onde upleću nered koji je poneki konj izazvao svojom neobuzdanošću, i što i same konje klešu tako da oni u svojim položajima pokazuju najveće različnosti, tako i Homer jednolikost bojnih situacija uklanja široko izvedenim poredbama ili time što pojedine faze jednog prizora oživljuje raznolikošću što prostih što razvijenih poredaba nanizanih u cele vence.

Treće. Što neka, već spomenuta, pevanja imaju samo po jedan venac, i što nikakva venca nemaju pevanja I-o (*Kuga Srdnja*), VIII-o (*Prekinuta bitka*), IX-o (*Poslanstvo Ahileju*), X-o (*Pesma o Dolonu*), XXIII-e (*Borbe u slavu Patroklovu*) i XXIV-o (*Otkup Hektora*), to dolazi otuda što su događaji koji se opevavaju u njima mirniji, tj. vrlo malo ima ratnih situacija, bojnih prizora, sukoba između pojedinaca i, uopšte, boračkih i silovitih provala strasti, a sve to poziva pesnika da gradi poredbe i ove da niže u veće ili manje vence.

Razlika između pevanja s vencima s jedne strane i onih s jednim vencem i onih bez ikakvih venaca s druge strane slična je u tom pogledu razlici između *Ilijade* i *Odiseje*. Dok *Ilijada* ima stotinu i osamdeset i dve više ili manje razvijene poredbe, *Odiseja* ih ima samo trideset i devet. To dolazi otuda što se pozornica događaja u *Ilijadi* ograničava samo na Olimp, vojište pod Trojom i na grad Troju, te već zato njeno gradivo naginje u neku ruku monotonosti bojnih situacija, koju pesnik uklanja zanimljivim i živim poredbenim slikama i njihovim vencima, a u *Odiseji* su pozornice veoma različne: Olimp, Itaka, kneževski dvorovi u Pilu i Sparti, ostrvo nimfe Kalipse, feačko ostrvo, zatim različne pozornice Odisejevih doživljaja (kod Kikonaca, Lotofaga, Kiklopa, na Eolovu ostrvu, kod Lestrigonaca,

na ostrvu Eeji, u Podzemnom svetu, pa opet na ostrvu Eeji, na putu pored Skile i Haribde, na ostrvu Trinakiji i, naposljetku, Itaka (Odisejev dvor u gradu i seoski stanovi), te već toliko obilje pozornica daje šarenu povorku slika i dovoljno materijala za smenu prizora. Zato su poredbe u *Odiseji* retke, a venaca ima samo jedanaest, i to u IV-om pevanju (st. 382—394), V-om (st. 368—371), VI-om (st. 150—169, 230—35), IX-om (st. 382—94), XIII-om (st. 79—89), XVII-om (st. 126—37), XIX-om (st. 205—213), XX-om (st. 14-17, 25—31), XXI-om (st. 406—11), XX-om (st. 297—309).

Sličan je odnos u Vergilijevoj *Enejadi*, gde se u dvanaest pevanja, koliko ih ona ima, nalaze devedeset i tri poredbe. U prvoj polovini, gde se pesnik ugledao na *Odiseju*, imaju trideset i tri poredbe, a u drugoj, gde se ugledao na *Ilijadu*, ima ih šezdeset.

Četvrto. Poredbe koje se pojavljuju u vencima jesu: 1. kratke ili proste i 2. razvijene ili opisne.

Kratke poredbe liče uglavnom na poredbe u našoj narodnoj poeziji.

Razvijena poredba razvila se iz kratke na taj način što se pesnik nije zadovoljio kratkom konstatacijom da je, na primer, nekoji junak navalio na protivnika kao pas na lane, ili da je sve pred sobom rušio kao planinska bujica, ili da je pao kao negovana mlada maslina, ili da su se vojske sudarile kao dva vetra u planinskoj guduri, nego je životinju ili drvo ili stihijsku prirodnu pojavu s kojima je upoređivao svoje junake, ili kretanje vojske, ili njenu borbu itd., pažljivije i tačnije osmotrio, te je pojedinosti i sličnosti što ih je na njima zapazio opširnije prikazao.

Suština takva prikazivanja sastoji se u tome što ono motiv iz epskog izlaganja prenosi u drugu sferu, dakle ponovo ga ističe u poredbenoj slici, ali tako da slika postaje punija. To je kao na zooforu, gde se junak jedne metope ponovo pojavljuje na metopi do nje, ali u drukčijoj radnji, ili kao na čilimu gde jedan ornamenat ponavlja ornamenat pred njim, ali u drukčijoj boji, ili kao što udarac mača koji je pasao i potezao junački otac ponavlja ruka još junačnijeg sina koji je mač nasledio od iznemoglog oca, ili, kao što kaže H. Frenkel, „kao u orkestru gde flauta u drugom tonskom položaju ponavlja motiv koji je izvela violina“ (*Die homerischen Gleichnisse*, Göttingen 1921, str. 1). Paralelizam tih dveju stvari, tj. vezivanje motiva epskoga izlaganja s obimnijim prikazivanjem toga motiva u drugoj sferi, veoma retko se održava u svima svojim tačkama, jer pesnik u poredbenoj slici obično ističe ili samo jednu tačku poredbe ili samo opštu sličnost, ređe dve tačke poredbe, kao; na primer, u drugoj poredbi u vencu pod br. 24 ili u prvoj poredbi u vencu pod br. 52.

Kad je u prirodi ili u ljudskom životu našao kakav događaj da s njime poredi radnju junaka ili vojske, pesnik se ne zadovoljava time da bi taj događaj spomenuo, nego ga, na osnovu svoga tačnog i širokog poznavanja, postepeno razrađuje time što ga razgranava u pojedinosti, i to samo u onakve kakve su mu podesne za suštastveno prikazivanje celine. Na taj način opisna poredba postaje široko i tanano razgranata mreža značajnih detalja što ih je pesnikova plastična mašta besprekorno odabrala, i one svojom živopisnošću izvanredno karakterišu značaj radnje koju pesnik umetnički opisuje. Ti se opisi — kaže Gete — „čine pesnički, pa opet su neizrečno prirodni, ali dani čisto i prisno, tako da se čovek od te prisnosti uplaši“. Slika je, gotovo uvek, puna i čista, tako da se sve značajne pojedinosti vide, kao figure na nezgužvanu, razvijenu ćilimu.

Ovako umetnički obrađena sirovina radnje ostavlja dublji utisak nego da je dana sa svima detaljima. Kao što mramor koji obradi Praksitel ili Skopa izaziva veće udivljenje no dok je bio mramorni blok, izvađen iz mramornog rudnika na Pentelikonu ili na ostrvu Paru, tako i radnja koja je prošla kroz industriju Homerova stvaralaštva ostavlja jači utisak no njena gola fotografija.

Peto. Venci se, prema tome, sastoje ili samo od kratkih ili samo od razvijenih poredaba, ili su sastavljeni od jednih i drugih. One, bile kratke ili razvijene, ili se nižu neposredno jedna posle druge, ili ih razdvaja samo nekoliko stihova, kao što triglifi razdvajaju metope.

U vencima od dve poredbe ili su obe poredbe razvijene, kao u vencima navedenim pod br. 1, 3, 5, 6, 8, 10, 11, 13, 19, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31; 32, 33, 34, 35, 36 ili su obe kratke, kao u vencima pod br. 4, 14, 17, 20, ili je prva kratka, a druga razvijena, kao u vencima pod br. 2, 12, 15, 18, 23, ili je prva razvijena, a druga kratka, kao u vencima pod br. 7, 9, 16, 21, ili se u razvijenoj nalazi kratka, kao u vencu pod br. 22.

U vencima od tri poredbe ili su sve tri poredbe razvijene, kao u vencima pod br. 38 i 44, ili je prva kratka a ostale dve razvijene, kao u vencima pod br. 37, 40, 45 i 46, ili su prva i treća razvijene, a kratka se nalazi između njih, kao u vencima pod br. 39, 41, 47 i 48, ili su prva i druga kratka a treća razvijena, kao u vencima pod br. 42 i 43.

U vencima od četiri poredbe ili su razvijene prva i četvrta a druga i treća su kratke, kao u vencu pod br. 49, ili je prva kratka a ostale tri razvijene, kao u vencu pod br. 50.

U vencima od pet poredaba ili je prva kratka a ostale četiri su razvijene, kao u vencima pod br. 51 i 52, ili su sve razvijene, kao u vencu pod br. 53.

U vencima od šest poredaba prva, treća i četvrta su razvijene a druga, peta i šesta kratke, kao u vencu pod br. 54, ili

su prva, druga, četvrta i poslednja kratke, a treća i peta razvijene, kao u vencu pod br. 55.

U vencu od osam poredaba razvijene su druga i peta, a sve ostale kratke.

U vencu od devet poredaba razvijene su prva, druga, treća, četvrta, peta i deveta, a ostale su kratke.

U vencu od trinaest poredaba razvijene su prva, peta, deseta, jedanaesta, dvanaesta i trinaesta, a ostale su kratke.

Prema tome, od stotinu sedamdeset i tri poredbe, koliko ih u vencima ima, pedeset i osam su kratke, a sto i četrnaest razvijene.

Šesto. Prikazivanje događaja u poredbenim slikama pokazuje čoveka, koji ume oštro i pravilno da vidi ono što je u prirodi zanimljivo, značajno i osećajno, i da iz mešavine svih zanimljivih i značajnih pojedinosti odabere samo one koje su izvanredno podesne da pretstavi svoj osećajni utisak, da prikaže značaj prizora i da iznese njegovu istinu, koja će biti pristupačna i zanimljiva za sve vrste slušalaca.

Same pojedinosti ne znače za pesnika ništa, za njega je glavna stvar izražavanje osećajnog utiska, i oko njega se sve kreće, i njemu je, kao gravitacionom središtu, podređeno odabiranje i sastavljanje pojedinosti. Nema gotovo nijedne poredbe u *Ilijadi* koja nije očevidan dokaz tome.

Homer nije samo izvanredan epski tehničar, nego se pokazuje i kao odličan slikar. Ne uzimajući u obzir svaku pojedinost, nego samo one koje su najznačajnije i najosećajnije, Homer gleda događaje u prirodi kao slikar impresionist u najboljem smislu te reči, dakle kao slikar čije sintetičko i osećajno gledanje ne polazi od pojedinosti, nego od celine, od jedne vizije u kojoj su koncentrisane sve rasute pojave bojnoga polja ili taborskoga života, i daje samo ono što vidi kao suštastveno i značajno. Homer gleda kao stari kretsko-mikenski slikari, koji su bili pravi impresionisti, i sve odlike kretsko-mikenskog impresionističkog slikarstva, toga najboljeg i najlepšeg izraza bogate kretsko-mikenske kulture, jesu i odlike Homerova slikanja, za koje su naročito karakteristične opisne poredbe. Za kretsko-mikensku umetnost, koja u nekoliko genijalnih poteza daje ono što je u pojavi suštastveno i značajno, naročito je karakteristična ona kretska freska sa divljom mačkom koja se kroz bršljan gipko prikrada ne bi li uhvatila fazana koji je zauzeo mesto na stablu, pa freska u Knosu sa delfinima među ribama, zatim tirintska freska sa psima koji gone ranjena vepa, pa bikovi na kretskim zlatnim kupama, pa lov na lavove na bodžima, nađenim u grobu iz mikenskoga vremena. Dovoljno je te radove uporediti sa Homerovim delfinom i s lavovima i vepovima u opisnim poredbama (naročito u XI 172—78, XVII 61—69, 132—37, 725—34, XXI 22—26), pa da se vidi da se

jednakom oštrinom i svežinom posmatranja, jednakom živošću i neposrednošću crtanja i jednakom finoćom umetničke izrade odlikuju i Homerove opisne poredbe. Ne objektivna vernost, ne tačnost pojedinosti, ne kopija prirode, nego izraz celine, osećaj i utisak od celog prizora, objašnjenje prirode, — to je zajednička odlika kretska-mikenskoga slikarstva i Homerovih fresaka u opisnim poredbama.

Ako u tim freskama Homer nikad i ne prekoračuje usku zonu onog što se može čulima dokučiti, on je opet svugde savršen. Njegova čula su sasvim ljudska, samo su im osobine više razvijene no u prosečnog čoveka: ona funkcionišu intenzivnije, i pesnik razgovetnije i jasnije oseća, brže i logičnije misli, ali nikad ne prelazi granicu normalnog. Kao i one pčele o kojima on peva da iz prostrane pećine u gustim rojevima izleću i grozdinice rone u proletno cveće (*Il.* II 87—90), kao plivač u okean pun bisera, tako i njegova čula neprestano izleću u rojevima da mu svagda donesu nov cvek akustičkih, optičkih i motoričkih zapažanja, i taj cvek se tada, destilisan u nevidljivoj hemiskoj laboratoriji uvek budnog umetnika, pretvara u zlatnu židinu njegovih poredbenih fresaka. I kao što se pčele vraćaju gomili, pčelinjoj naseobini u košnici, svom pravom elementu, da ga se nadišu, kao plivač što se vraća da se nadiše vazduha, jer bez njega ne može živeti kao ni pčela bez košnice, tako se i pesnik vraća svome elementu, svojim junacima i njihovim borbama, jer mu oni daju nevidljivu hranu isto onako potrebnu kao gradivo za poredbe.

Šedmo. Kao za poredbe izvan venaca, tako pesnik i za poredbe u vencima uzima gradivo iz prirode. Kao što je pisac ovih redova već istakao u svom radu *Stihiske i druge prirodne pojave u Homera, naročito u njegovim poredbama* (Nauka i priroda III, 1950, str. 183—199), Homer je oštar i suptilan posmatrač prirode u svima njenim pokretima, prelazima i menama, i zato je sasvim prirodno što on svoje junake i njihove vojske, različne bojne situacije i prizore, najradije upoređuje s prirodnim pojavama. Ono što Šekspir uzvikuje u *Caru Liru* (1, 2):

Thou, nature, art my goddess; to thy law
my servies are bound=
Prirodo, ti si moja bôginja;
tvom zakonu sam voljan služiti,

to važi i za Homera kao prikazivača takvih pojava. Opisivanje ovih pojava odaje pesnika pronikljiva zapažanja, dubokih osećanja, snabdevenog bogatim životnim iskustvom i razvijenim unutrašnjim životom, pesnika koji je mnoge strane ljudskog života sam osetio, iskusio, proživio.

Od sto sedamdeset i tri poredbe, koliko ih u vencima ima, prirodne pojave dale su gradivo za stotinu i osamnaest pore-

daba. Od ovih opet za pedeset i devet dao je gradivo životinjski svet, za sedam biljni, za sedam nebeska tela, za trinaest oganj i plamen, a za trideset i dve more, šuma, bujica, izvor, breg, hridina i atmosfereke pojave: magla, vetar, oblak, oluja, tuča, led, sneg.

U poredbama za koje je gradivo uzeto iz životinjskoga i biljnoga sveta priroda još nije odvojena od svojih stvorova, jer još nema humanističke hijerarhije koja bi gordo razlikovala životinje i ljude, biljke i kamenje. Za Homera nema nikakve razlike između orla koji se kroz oblake zaleti da ugrabi jagnje ili gusku ili ždrala i junaka koji na ograšju nasrne na protivnika da ga probode, ili između vola koji, udaren sekrom za rogovima, padne i junaka koji se, proboden kopljem, skotrlja natraške, ili maka koji, pošto je najedrao zrnjem od proletnjih kiša, obori glavu na jednu stranu i junaka koji, pogođen strelom, obori glavu pokrivenu šlemom. I životinju i čoveka, i biljku i junaka, i lepo i ružno, i čisto i nečisto, — sve to pesnik vidi jednakim slikarskim i opet svagda pronikljivim okom, tako da je teško reći da li on oprirođuje čoveka ili prirodu očovečava.

U poredbama za koje su gradivo dale stihiske pojave ljudsko delanje postaje natčovečansko-herojsko time što se snaga toga delanja meri s prasnagom velikih prirodnih događaja: u homerskom čoveku još je veoma živa svest o neprijateljskoj nadmoćnosti i o svima užasima prirode, od kojih će se helenski duh osloboditi tek postepenom racionalizacijom mišljenja i sveta.

Ovde naročito obraćam pažnju na dubok utisak što ga ostavljaju takve poredbe. Kao što lik na antičkom novcu ili gemi ostavlja dublji utisak monumentalnosti nego velika statua, postavljena kao spomenik, tako i Homerov opis talasa na burnom moru, dan u nekoliko plastičnih stihova, ostavlja opsežniju i življu sliku veličanstvenosti no mnogi podrobni opisi bure, ma koliko oni imali širi okvir i ma koliko oni bili umetnički, kao što su, na primer, Dikensov prilikom Hamove smrti u *Davidu Koperfildu*, ili Lotijev u *Islandskom ribaru*, ili Konradov u *Tajfunu*, ili Ruskinov u njegovu delu *Moderni slikari*.

Što se tiče ostalih poredaba, za dvadeset i dve dala je gradivo mitologija, za dvadeset i osam ljudski život i rad uopšte, a za pet određivanje mere.

Pesnik se, dakle, najviše služi prizorima iz prirode, zato što su oni slušaocima najbliži i najpristupačniji i, kao takvi, veoma jasni. Ulaženje prirode u Homerovo stvaralaštvo toliko je očigledno da bi se moglo reći da priroda produžuje svoj život u Homerovim poredbama, gde se ona preliva kao drago kamenje. Prizori iz prirode jesu i veoma raznovrsni. Kao boginja Atena što Ahileju uliva u grudi nektara i ambrosije, da mu nemila glad ne bi kolena utrudila, tako i pesnik lepotom i prijatnom raznovrsnošću takvih slika zaliva i zalaže dušu

svojih slušalaca da im pažnja, slušajući dalje izlaganje ahejske i trojanske borbe, ne bi sustala.

Osmo. Najviše venaca posvećeno je dvojici najvećih ahejskih junaka, Ahileju i Ajantu, i najvećem trojanskom junaku, Hektoru.

Ahilej se pojavljuje u devet venaca, i to u trima vencima od dve poredbe (br. 34, 35, 36), u dvama od tri poredbe (br. 47, 48), u jednom od četiri poredbe (br. 50) i u jednom od pet poredaba (br. 52), zatim u onom od osam i u onom od trinaest poredaba.

Ajant, Telamonov sin, pojavljuje se u sedam venaca, i to u četiri od dve poredbe (br. 16 zajedno sa sinom Ojlejevim, 23, 26, 32), u dva od tri poredbe (br. 39, 40) i u jednom od pet poredaba (br. 53 zajedno sa sinom Ojlejevim).

Hektor se pojavljuje u deset venaca, i to u šest od dve poredbe (br. 12, 21, 22, 24, 26, 36), u jednom od tri poredbe (br. 45), u jednom od četiri poredbe (br. 49), u jednom od šest poredaba (br. 55), i u onom od trinaest poredaba, gde se crta i Ahilej.

U pet venaca pojavljuje se Menelaj, i to u tri venca od dve poredbe (br. 3, 5, 33), u jednom od tri poredbe (br. 46) i u jednom od pet poredaba (u ovom zajedno s Merionom).

Merion se pojavljuje u četiri venca, i to u jednom od dve poredbe (br. 20), u dva od tri poredbe (br. 42 i 43) i u jednom od pet poredaba (u ovom zajedno s Menelajem).

U tri venca pesnik crta Idomeneja, i to u jednom od dve (br. 18) i u dva od tri poredbe (br. 42 i 43), zatim Patrokla, i to u dva od dve poredbe (br. 27 i 30) i u jednom od tri poredbe (br. 45), a samo u dva Agamemnona, i to u jednom od dve (br. 11), i u onom od devet poredaba.

U dva venca pesnik crta i Odiseja, i to u jednom od dve (br. 4) i u jednom od tri poredbe (br. 39), a od trojanskih junaka Parida, i to u dva od dve poredbe (br. 3, 9), Eneju, i to u jednom od dve poredbe (br. 19) i u jednom od šest poredaba (br. 55), i najzad Sarpedona, i to u jednom od dve (br. 29) i u jednom od tri poredbe (br. 41).

Ima poredaba kojima se naročita funkcija sastoji u tome što one stvarno nemogućno prikazivanje masovnoga kretanja, kao što je kretanje ahejske i trojanske vojske, njihovo opiranje, ili sudaranje, ili povlačenje, naknađuju analognim utiskom što ga ostavljaju poznate pojave u prirodi i ljudskom radu. Takve poredbe nalaze se u dvadeset i dva venca, i to u onima koji su navedeni pod br. 1 (obe poredbe), 2 (obe), 10 (druga poredba), 13 (obe), 14 (obe), 21 (prva), 24 (druga), 28 (obe), 30 (druga), 31 (obe), 37 (sve tri), 38 (sve tri), 41 (prva), 43 (treća), 44 (sve tri), 45 (treća), 52 (druga), 53 (prva i peta), 54 (treća

i četvrta), 55 (peta i šesta), 56 (druga), 57 (prva, druga, treća, četvrta i peta poredba),

Dodajmo još da se u četiri venca pojavljuje i boginja Atena, i to u dva od dve poredbe (br. 5 zajedno s Menelajem i br. 10 zajedno s Apolonom), u jednom od šest poredaba (br. 54 zajedno sa Herom) i u onom od osam poredaba.

Deveto. Kao poredbe izvan venaca, tako i sami venci služe da dadu ne samo slikovit osvrt na završene delove radnje nego i slikovit uvod u nove delove radnje, a i u pojedine prizore tih delova.

Venci koji otvaraju novu radnju liče na arhitektonske ukrase i vajarske radove na portalima hramova, zamaka i drugih velikih građevina. Takvi su venci koji su navedeni pod br. 1, 3, 6, 9, 10, 12, 14, 15, 18, 19, 20, 23, 27, 30, 32, 33, 34, 36, 37, 45, 49, 52, 55, 56.

Venci kojima se završava jedan prizor jesu oni koji su navedeni pod br. 2, 4, 5, 7, 11, 16, 17, 21, 22, 24, 25, 26, 29, 31, 38, 39, 40, 44, 46, 47, 48, 50, 51, 53, 54, 57, i oni su kao pčela na vrhu cveta, kao zelena oaza na kraju peščanog puta, kao večerno zlato na ivici neba.

Ima i takvih venaca u kojima, taman što se jednom poredbom jedan prizor završio, novom poredbom otvara se drugi, a ponekad celim nizom poredaba, u kome ne znaš koja je od koje bolja, živopisnija, izvornija. Takvi su venci oni koji su navedeni pod br. 8, 13, 28, 35, 41, 42, 43; 58.

Od venaca kojima se završavaju prizori naročito su lepi oni u kojima pesnik svoje junake poredi sa čvrstim stablima kad ova ili padaju od udaraca ili udarcu odolevaju (br. 7, 11, 29, 46, 51). Od njih ističem onaj kojim pesnik obliva smrt poginulog trojanskog junaka Euforba. Kao Afrodita što mrtvog Hektora maže mirisnim ambrosiskim uljem, da mu Ahilej potezanjem ne bi kožu ogulio, a bog Apolon nad njim navlači maglu da mu žar sunčani ne bi telo osušio (XXIII 185—191), ili kao brđanke nimfe što sade brestove oko groba Andromahina oca (VI 419—20), tako i Homer* pomenutim vencem kao zlatnim pokrovom pokriva mrtvo telo mladog junaka. Kao kosa Euforbova, i taj venac sav je od haritske lepote, a ova se sastoji u tome što pesnik poginulog junaka poredi s mladom rascvetanom maslinom koju je oborio vihor. Sholije uz ovu poredbu napominju da je pesnik odabrao baš maslinu kao drvo koje svagdašnjim zelenilom održava svoju lepotu. Tako i Simoisijs, koji se roditeljima još nije odužio za njihovu negu, pada od Ajantova koplja, kao jagnjed kome je kolar potsekao stablo (IV 482 i dd.); Polipet i Leontej odolevaju ahejskom napadu kao dva planinska hrasta neprestanim udarcima vetrova i kiša (XII 131—36); mladi Imbrije, takođe pogođen kopljem Ajantovim, pada kao jasen potsečen na vrhu odasvud pogledne

gore (XIII 176 i dd.); Asije, pogođen kopljem Idomenejevim, pada kao hrast koji su potsekale drvodelje (XIII 389—93). Tako i Tetida svoga sina poredi s mladikom koju je odnegovala u zavojnoj bašti, ali ga neće više dočekati (XVIII 56—57), a i Eumej Telemaha zove mladom grančicom (XIV 175). Ponesen uzrastom lepe Nausikaje, Odisej njen stas poredi s mladom palmom koja je uzrasla pored Apolonova žrtvenika na ostrvu Delu (IV 160 i dd.), kao što i Solomun poredi svoju Sulamku: „Stas ti je kao palma, a dojke kao grozdovi na njoj“ (7, 7). Takvih poređaba ima i u Srpskoj narodnoj pesmi: ona muški stas poredi sa borom, a ženski s tankovrhom jelom (Vuk II, br. 5) ili, kao Firdausi u *Sahnami* lepu Tehminu i njena sina Suhraba, sa zelenom selvijom (Vuk Srp. nar. pesme iz Hercegovine, Beč 1866, 301).

Sveža i zelena stabla čvrsto stoje, i zato u njihovu padu ima ne samo nečeg veličanstvenog ili nečeg strašnog kao u padu hrasta koji je pogođen od groma (XIV 414), nego ih prati i žalost i dublje saučešće koje pesnik izaziva kad pale junake hoće da preporuči saosećanju slušalaca. Kao braziliska biljka *Euphorbia phosphorea* što mlečnim sokom iz svoga stabla proizvodi lepu fosfornu svetlost kojom rasvetljuje tamne letnje noći, tako i ovaj venac, ponikao iz krvi Pantojeva sina, razblažuje ne samo mrak u koji odlazi njegova rano pokošena mladost nego i tamni bol koji obuzima pesnikove slušaoce: pesnik tim vencem kao estetskim plaštem zastire strahotnu sliku ne samo smrti lepog junaka nego i bola njegovih roditelja. Slika smrti Euforbove potseća me na još jednu euforbiju: to je *Euphorbia balsamifera*, koja raste na Kanarskim ostrvima; njen veoma prijatan i sladak sok pije se kao mleko, a kad se zgusne, jede se kao naročita poslastica. I Homerov poredbeni venac svojom estetskom stranom, tj. time što je pesnik prosutu krv mladog junaka zgusnuo u sjajne poredbe, jeste prava đakonija, ali ne za telo, kakva je ona koju Ahilej, po smrti Patroklovoj, daje na daći, nego đakonija koja kao melem pada na rastuženo srce pažljivih slušalaca.

Deseto. Time što jedan prizor završava ili otvara drugi venac poredaba postiže i ovu svrhu. Da bi prizor koji opisuje učinio jasnijim i očiglednijim, razgovetnijim i življim, pesnik se služi poredbom, jer ona pažnju slušalaca prenosi u drugi svet, gde se nedoživljena pojava meri doživljenom, u svet sličan, a u osnovi različan od opisivanog: u njemu se ne čuje zveka oružja, a slušaocu je vrlo dobro poznat, jer mu je iskustvom dan. Doživljena pojava, tj. poredbena slika, svagda je prirasla za nedoživljenu, kao najada za izvor, kao drijada za drvo, kao bršljan za duž, kao mahovina za stenje. Na taj način poredba postaje jedini prozor kroz koji slušaćevo iskustveno oko gleda na podvige drevnih junaka.

To skretanje iz sveta epskoga pričanja u očiglednost i prisnost različenog a u isti mah i sličnog iskustvenog sveta ide za tim da napregnutoj pažnji da oduške, da je zalije živošću i jasnoćom slike u poredbi i time je osveži za dalje slušanje. Kao što se, po argivskom mitu, boginja Hera svake godine kupala u Kanatu, izvoru kod Nauplije, da bi ponovo dobila svoju devičansku čistotu (Paus. II 38, 2), tako se i slušalac u lepoti svakog poredbenog venca okupa i osveži, da svoju pažnju ponovo pripremi za slušanje pesnikova izlaganja. Tajnu osvežavajućeg utiska što ga ostavlja svaka opisna poredba čini premošćivanje kontrasta, koegzistencija različnosti i sličnosti. Kao cezure u pesnikovu stihu što služe za predušak, tako i poredbene slike u epskom izlaganju služe slušaocu za odmor i osveženje.

Ako to donosi već i svaka pojedinačna opisna poredba kao završavanje ili kao otvaranje prizora, onda venac poredaba, u kome se jedna poredba osvrće na završeni deo radnje, a druga otvara nov deo njen ili priprema presudnu prekretnicu, služi samo za duži odmor i još prijatnije osveženje na jednakom putu. Ne-prestano slušanje kako se ahejske i trojanske čete besno gone po ilijskoj ravnici doista bi slušaoca umorilo, ali čarobne poredbene slike, u kojima se iz epskog pričanja preneseni motiv čas dopunjuje i objašnjava, a čas obliva dahom veličajne poezije, čine to slušanje prijatnijim i zabavnijim, kao što plovidbu po kakvu arhipelagu čine prijatnijom neizbrojni grebeni i pitoma ostrva, ili kao što kakav bregovit predeo, gde se komešaju stene i otvaraju vrtoglavi bezdani, čine prijatnijim rasejani vinogradi, maslinove šumice, stasite selvijske, voćnjaci u kojima rastu narandže, limunovi i granati, i bašte pune cveća od kojega miriše ceo predeo.

Jedanaesto. Funkcija poredbenih venaca slična je, dakle, funkciji onih kraćih ili dužih zanimljivih crtica o kvalitetu i istoriji junakova predmeta, oružja ili konja, što ih pesnik, pri opisivanju kakva prizora borbe ili radnje, upleće kad je to za prizor ili za radnju značajno. Takve su crtice, na primer, istorija Agamemnonova žezla, koje svojim poreklom i naslednom vezanošću za lozu Atrida uvećava dostojanstvo i ugled kuće vrhovnog vojnog starešine (II 101—08), pa istorija Pandarova luka (IV 105 i dd.), Enejinih konja (V 265—72), Ajantova štita (VII 219 i dd.), Merionova šlema (X 266—70), Agamemnonova oklopa (XI 19—28), Nestorova kondira (XI 632—37), Ahilejeva oružja i konja (XVI 137—154), srebrnog vrča što ga Ahilej meće kao poklon najbržem junaku (XXIII 741—47).

Venci, u isti mah, vrše i funkciju koju vrše i epizode kakve su, na primer, nabranje galija u II-om pevanju, ljubavni prizor između Parida i Helene u III-em i, kao kontrast tome prizoru, oproštaj Hektorov s Andromahom u VI-om, razgovor Glauka i Diomeda u VI-om, razgovor Agamemnonovih posla-

nika s Ahilejem u IX-om, prizor u Nestorovu šatoru kad He-
kameda poslužuje goste i razgovor Nestorov s Patroklom u
XI-om, ljubavni prizor između Diva i Here u XIV-om i opis
Ahilejeva štita u XVIII-om pevanju. Sve te epizode služe, naime,
ne samo za to da epopeju raščlanjuju, kao što kaže Aristotel
(*De arte poet.* XXIII p. 1459 a 35) nego i da prekidaju jednoli-
čan ritam borbe, a time da slušaocima daju priliku da se oni
u drugoj sferi, gde se ne čuje krljevina kopalja, klopót štitova
i pucanje šlemova, odmore i predahnu. Kao sjajna rosa što, na
vrhu Idske planine, pada na lotos, šafran i gustu i nežnu peru-
niku što niču iz zemlje pod ljubavnim zagrljajem vrhovnoga
boga i njegove žene (XIV 345—51), tako i ove epizode pora-
šaju raspoloženja slušalaca koja nastaju pod utiscima što ih
u njima izazivaju opisi bojnih prizora na trojanskom bojištu.
Venci, dakle, vrše u manjoj meri istu funkciju koju i pomenute
epizode u većoj meri.

D v a n a e s t o. U golemoj književnosti takozvanog homer-
skog pitanja, koju već niko više ne može savladati, a koja sva-
kodnevno raste, i od koje već velik deo nema danas nikakve
vrednosti, u toj prašumi učenih nasluta, smelih kombinacija i fi-
lološkog čeprkanja i mudrijašenja, izgubila se slika Homerove
žive pesničke ličnosti.

Za onoga ko traži takvu ličnost i želi da otkrije utiske
pod kojima je ona hodila kroz život i način na koji je njen
unutrašnji život odgovarao na te utiske, tome će kao najboga-
tiji i najčistiji izvor za to poslužiti njene poredbe i njihovi venci.
U svome radu *Homer kao ličnost u ogledalu svojih poredaba*
(Književnost V, 1950, str. 344—356) pisac ovih redova već je
naglasio da opisne poredbe za koje su Homeru gradivo dale
različne situacije iz ljudskog, naročito porodičnog, života, kao
i svet sitnih i nejakih životinja, otkrivaju najoriginalniju indivi-
dualnu crtu pesnikova stvaralaštva.

Veoma razvijen ukus kojim pesnik odabira i prečišćuje zna-
čajne i zanimljive pojedinosti za izradu svojih poredaba i izvan-
redna estetičko-tehnička umešnost kojom se on služi u sastav-
ljanju i raspoređivanju venaca jesu najrečitije svedočanstvo protiv
Volf-Lahmanove teorije i njenih razrađivača, po kojima Home-
rove epopeje nisu delo jednog pesnika, nego su sastavljene od
više manjih pesama koje su spevali različni epski pesnici. Ne-
sumnjivo je da su za *Ilijadu* i *Odiseju* dale gradivo epske pesme
koje su pevale κλέα ἀνδρῶν, tj. slavne podvige junaka. Među-
tim, bile one kraće, kao što uzimaju Volf i Lahman, Kehli i
Henings, ili obimnije, kao što uzima Kirhof, ili stariji već
pesnički obrađeni predlošci, kao što uzimaju D. Milder i U. fon
Vilamovic i drugi, njih je umetnik Homer svojom ličnom obda-
renošću odabrao i primenio, uzdigao i obradio, pretopio ih
u topionici svoje umetničke ličnosti i svoga pesničkog zadah-

nuća i svojom ličnom stvaralačkom snagom stvorio od njih novu umetnički zaokruženu celinu, za kojom su sve one starije pesme po svojoj pesničkoj vrednosti daleko zaostajale.

Kao sposobnost kojom pesnik i u najtrivijalnijim svakodnevnim pojavama ume da nađe svoju poeziju, kao tačno poznavanje topografske anatomije ljudskoga tela, kao fini ton i takt u odnosu prema ženskom svetu, kao dobro fizičko oko i minuciozno posmatranje koje se pokazuje gotovo u svakom pesnikovu heksametru, kao obim znanja koji se ispoljava pri dodirivanju različnih oblasti i kao vrednost koja se svugde u epopejama pripisuje znanju, i kao tolike druge osobine i umetničke odlike pesnikove, tako i nizanje poredaba u vence i raspoređivanje venaca otkrivaju individualnu crtu umetnika Homera. Kao reka Tintaresij o kojoj Homer priča da utiče u Penej,

ali se ne meša on sa srebrom penejskih vala,
nego nad penejskom vodom k'o ulje pronosi svoju

(Il. II 753—54),

ili kao reka Alfej, što najpre izvire na Peloponesu, pa zatim svoju slatku vodu pronosi ispod mora do Ortigije kod Sirakuse, da isto tako slatka, ne mešajući se s morskom vodom, izbije onde kao izvor Aretusa, tako i ovi poredbeni venci kako ispod utisaka što ih je ostavila neposredna stvarnost tako i povrh nasleđenog epskog predanja nose čistu i pravu umetničku ličnost Homerovu. Kao drevni četinari u čilibaru, kao pčela u svom medu, kao sviloprelja u svojoj svili, kao školjka u svom biseru, kao sagovac u svom brašnu, kao indiska pamučika u svom pamuku od kojega se pravi najfiniji muselin, tako je i Homerov umetničko-stvaralački duh svoje najlepše i najfinije odlike dao u tim vencima, koji kako po svom sastavu tako i po svom raspoređuju mogu biti umetnički rad samo jedne pesničke ličnosti.

Oni su najveća slava Homerova izražajnog stila, lepi kao venci koje Hefest, kad gradi Ahilejev štit, stavlja na devojačke glave (XVIII 597) ili kao šareno cveće što ga Andromaha uvezuje u veliko porfirno tkanje (XXII 440—41), uvek sveži kao voda iz onog Skamandrova izvora što teče hladan i leti i zimi (XXII 151), besmrtni kao lepa Helena o čijoj smrti ne govori nijedno predanje.

Beograd.

Miloš N. Đurić.

RÉSUMÉ

Miloš N. Đurić: LES GUIRLANDES DE COMPARAISONS
DANS L'ILIADÉ D'HOMÈRE

L'auteur cite d'abord, dans sa traduction métrique, cinquante-huit guirlandes de comparaisons comme il y en a dans l'*Iliade*, à savoir: trente-six avec deux comparaisons, vingt avec trois, deux avec quatre,

puis avec six, une avec huit, une avec neuf et une avec treize comparaisons. Partout où l'auteur le juge nécessaire, il ajoute un commentaire. Ensuite, il en explique la morphologie et la fonction aussi bien des comparaisons développées que des guirlandes de comparaisons, celles où le poète lie successivement deux ou plusieurs comparaisons, qu'elles soient brèves ou développées, ou bien l'un et l'autre.

L'auteur déduit de ses recherches sur les guirlandes de comparaisons homériques quatorze conclusions, dont voici les plus importantes:

Les chants VI, VII, XVIII, XIX et XX ont chacun une guirlande; les chants XIV et XXI en ont deux; les chants XII, XV et XVII en ont quatre; le chant XI en a cinq; et le chant XVI en a six. Le plus grand nombre de guirlandes, c'est à dire onze, se trouve dans le chant XIII.

Dans les chants qui ont plus de trois guirlandes, il y a, d'une manière générale, un grand nombre de comparaisons. Ces chants sont pleins des massacres et d'autres grandes scènes de guerre, qui sont quelquefois monotones, mais le poète en élimine la monotonie par des comparaisons largement développées, ou bien il anime les phases d'une scène par la diversité des comparaisons, simples ou développées, ou liées en guirlandes.

Si quelques chants n'ont qu'une guirlande, ou si les chants I, IX, X, XXIII et XXIV n'en ont aucune, l'auteur en trouve la cause dans les sujets qui contiennent peu de scènes de guerre, de sorte que le poète n'est pas tenu à développer ses comparaisons et à les lier en guirlandes.

Parmi cent soixante-treize comparaisons que contiennent toutes les guirlandes, cinquante-huit sont courtes et cent quatorze développées.

Homère n'est pas seulement un technicien épique extra-ordinaire; il se montre aussi un peintre excellent, qui sait voir dans la nature, comme les peintres de Crète et de Mycènes, ce qui est important et frappant, et n'y choisir que ce qui est particulièrement apte à rendre ses impressions, à souligner l'importance d'une scène, à en exposer la vérité qui serait à la portée de toutes les catégories d'auditeurs.

Le plus grand nombre de guirlandes est consacré aux deux plus grands héros achéens, Achille et Ajax, fils de Telamôn, ainsi qu'à Hector, le plus grand héros troyen.

Les comparaisons en dehors des guirlandes aussi bien que celles dans les guirlandes servent à donner non seulement un aperçu imagé des parties terminées d'une action, mais aussi une introduction imagée aux nouvelles parties.

En terminant une scène et en commençant une autre, la guirlande de comparaisons a pour but de reposer l'attention tendue des auditeurs et de la rafraîchir pour la suite du récit.

La fonction des guirlandes de comparaisons est semblable à la fonction de ces traits épisodiques plus ou moins longs et intéressants sur la qualité et l'histoire de l'objet, des armes et du cheval appartenant au héros, de ces traits épisodiques que le poète introduit dans la description pour mieux rendre une scène de combat ou d'action.

En dehors de la valeur esthétique, les comparaisons développées d'Homère ont aussi une valeur biographique, à plus forte raison les guirlandes de comparaisons où se manifeste le trait le plus original de sa création artistique. C'est que le goût particulièrement raffiné, qui permet au poète de choisir et de fondre les détails caractéristiques dont il tisse ses comparaisons développées, et aussi une habileté technique extraordinaire qu'il emploie pour les composer et les disposer, sont un témoignage évident contre ces homérologues qui nient sa personnalité artistique et créatrice.